

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1126307/1

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע הרכב יוחסין

לפני כבוד הדיינים:

הרב יהודה דרעי – אב"ד, הרב אהרן דרשביץ, הרב אליהו אריאל אדרי

המבקשים: מנהל בתי הדין הרבניים

פלונית ופלונני

נגד

המשיבים: הבן (ע"י ב"כ עו"ד ווייס ב"כ היועה"מ לממשלה)

הנדון: בירור יוחסין - בית הדין

חשש ממזרות מגיור רפורמי – והמסתעף מזה לענין קבלת תורה ומצות בגירות

נימוקים

רקע עובדתי

לפנינו זוג אשר נישאו כדמו"י במרוקו ביום כ"ז טבת תשע"ב (22.01.2012), ולהם בת אחת משותפת. מסדר החו"ק וכן העדים מוכרים לנו כת"ח ויר"ש. לדבריהם מיום הנישואין לא שרר השלום בביתם והיו תמיד "מלחמות וויכוחים" (כלשונם), עד שהחליטו להיפרד בהסכמה ולהתגורר בבתים נפרדים, וביום י' אדר תשע"ז (08.03.2017) סודר וניתן הגט בביה"ד האיזורי באשדוד. כששה חודשים מתוך תקופת הפירוד התגוררו שניהם באשדוד, אך כאמור בבתים נפרדים, לדברי הבעל הוא זה ששכר את המדור שם התגוררה פלונית יחד עם הבת. האשה הכירה גבר אחר [פלונני] מבאר שבע ועברה להתגורר עמו בעיר באר שבע, תוך כדי התערבות משפטית עקב מחאת הבעל שהיא מרחיקה ממנו את הבת. מתסקיר העו"ס עולה, כי נקלטה להריון עם הבן עת התגוררה האשה בעיר אשדוד והנטען התגורר בבאר שבע. הבן נולד ביום 23.01.2017, דהיינו כחודשיים לפני מתן הגט. לטענת הבעל לא קרב אל אשתו מיום פרידתם כך שהבן אינו שלו, האשה הודתה שהבן נולד מהנטען [פלונני] וגם הוא הודה בכך ואף הצהיר בפנינו שהבן שלו "במיליון אחוז" (כלשוננו), כמו כן הבן רשום על שמו בכל המסמכים והוא מגדלו כבנו לכל דבר.

לגבי אורך תקופת הפירוד, נתגלו בפנינו סתירות בדברי הבעל: מתחילה טען שנפרדו ביום 15.09.2015 (דהיינו שנה וחצי לפני מתן הגט), ואח"כ אמר "פחות משנה", ובהמשך הסביר "אנחנו נפרדנו וכחצי שנה אחרי התעברה" (דהיינו שוב כשנה וחצי לפני מתן הגט), ולבסוף תיקן "טעיתי כשאמרתי פחות משנה אלא היינו פרודים כשנה וחצי". אכן סביר היה להניח כי טעה, אילו שגם בדברי האשה חזרה סתירה זו ממש, שכן גם היא (שלא בנוכחותו) נקבה באותו תאריך מדוייק של 15.09.2015 אך בהמשך אמרה שהיו פרודים "שנה". ומסתבר שאין כאן "טעות" או סתירה בדבריהם, אלא שבששה חודשים הראשונים בהם התגוררו בעיר אחת במדור שהוא שכר לה והוא בא אליה לעתים לבקר את הבת וגם אפשר שטרם הכירה את הנטען, אפשר שהיה ביניהם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מגעים בעניינים שונים ואולי אף של אישות. ורק אחרי שעברה להתגורר בעיר אחרת בכיתו של הנטען תוך כדי צו הרחקה של הבעל מאשתו, נפרדו לחלוטין מכל מגע. ומכאן הסתירה שבין שנה – לשנה וחצי. ואפשר שלזה התכוון הבעל בדבריו כשהסביר "אנחנו נפרדנו וכחצי שנה אחרי התעברה", רוצה לומר שהתעברה בסמוך לעזיבתה את העיר. ולפי הנחה זו אין להוציא מכלל אפשרות (אפילו קלושה) שנתעברה מבעלה, שהרי ההריון התחיל בהיותה מתגוררת בעירו ותחת חסותו ואולי עוד בטרם הכירה כלל את הנטען. ובפרט שזה מתיישב עם דבריו עצמו בפנינו "יש לי ילדה אחת ואני אשמח אם אדע שהוא גם הבן שלי", ונמצא שגם בליבו מקונן הספק.

במהלך הדיון הופיע הנטען, ותוך כדי חקירה ודרישה אודות ייחוסו וארץ מוצאו וכו' גילה שאמו נוצריה ונישאה לאביו היהודי בצ"לה לפני כחמישים שנה אחרי שעברה שם גיור בקהילה הרפורמית אצל הרב קריימן. הנטען עצמו נשא אשה נכרית בנישואין אזרחיים וחי איתה עם ילדיהם בקיבוץ חילוני. לדבריו, אחיו נשא אשה יהודיה כדמו" בעיר ת"א לפני חמש עשרה שנה. מבירור טלפוני שערכנו עם אחיו, גילה שעבר בירור יהדות בביה"ד בטבריה (שם התגורר עקב שירותו הצבאי) ושם שלחו אותו לעבור גיור, ואכן עבר גיור כדת וכדין (כלשונו). יצויין כי נכון להיום אחיו רשום בת"ז תחת סעיף הלאום "צ'לאני" ודת "נוצרי", והנטען עצמו רשום "בבדיקה" תחת סעיפים אלו. כמו כן יצויין כי מבדיקה שערכנו עם המועצה הדתית בתל אביב, נמסר לנו כי לא נמצא תיק נישואין של האח.

מתחקיר שערכת עם הרה"ג אליהו בירנבוים דיין בביה"ד לגיור ומברר יהדות מוכר בפרט במדינות דרום אמריקה, העיד כי הכיר אישית את הרב עזריאל (אנג'ל) קריימן כרב הקהילה הספרדית בעיר סנטיאגו בצ"לה ואף ביקר בביה"כ"נ שלו, וראה שם בעינו ש"המקוה" בו נהג לגייר הוא לא יותר מאשר "אמבטיה" עם שני ברזים... וכמו כן העיד "כי הקהילה שלו התנהלה כקהילה רפורמית לכל דבר, ללא מחיצה ועם מיקרופון" וכו'. כמו כן הוסיף "שבשנים אלו לא ניתן היה לעבור גיור אורתודוקסי במדינת צ'ילה, כל הרבנים היו רפורמים וקונסרבטיבים. רק בעשור או חמש עשרה שנה אחרונות הוקמה קהילה אורתודוקסית בסנטיאגו". וחתם כי מאות הגיורים שנערכו ע"י הרב הנ"ל אינם על פי ההלכה, ולדעתו לא ניתן לאשר את המתגיירים כיהודים על פי ההלכה.

השאלות להלכה בנדון שלפנינו

א. מה דינו של גר אשר מל וטבל אך לא הודיעוהו ב"ד על המצוות. ב. גר שחזר לסורו האם גירותו מתבטלת למפרע. ג. מה דין גר שהוכיח סופו על תחילתו שמעיקרא לא התכוון לקיים תו"מ. ד. מה דין דברים שבלב לגבי גירות. ה. בית דין שטעו בהליך הגיור מה דין הגיור. ו. מה דין גר שהתגייר לשם אישות או בשביל דבר אחר. ז. האם גיור צריך ב"ד של שלושה. ח. האם פסולי עדות כשרים לדון בגיור. ט. האם יש לחוש לממזרות כתוצאה מגיור רפורמי. י. האם בפילגש קי"ל כשם שזינתה עמו כך זינתה עם אחרים. יא. מי שהעיד על עצמו שהתגייר בגיור רפורמי האם דינו כמי שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי אשר קי"ל שנאמן לפסול עצמו אך אינו נאמן לפסול את בניו. יב. האם נקטינן דהולד אשתהי במעי אמו עד יב"ח גם במקום כיעור. יג. האם הא דקי"ל רוב בעילות הולך אחר הבעל הוא אפילו כשידוע בבירור שרוב בעילותיה היו מאחרים. יד. האם נאמן האב לפסול את בנו גם כשלא הוחזק שהוא בנו. טו. הטוען על אחד מבניו שאינו בנו האם הוא ממזר ודאי או רק ספק ממזר. טז. האם דין יכיר נוהג רק בהכרה ברורה בלי ספק. יז. האם יש לדון צד של היתר ע"פ שיטת הבה"ג שהאב נאמן לפסול את בנו רק בדרך בכורה ושיטת הריא"ז שנאמן לפוסלו רק באופן שהוא בנו ושיטת התוס' רי"ד שאינו נאמן כשאשתו מכחישתו. יח. האם נאמן האב מדין יכיר גם כשיש תלות שהוא משקר בשביל לפטור עצמו ממזונות. יט. האם אב רשע הפסול לעדות נאמן מדין יכיר. כ. האם יש לצרף את הסברא "שאשה מזנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מתהפכת שלא תתעבר" כצד של קולא. כא. מהו גדר "פרוצה ביותר" והאם חוששין לבניה גם משום ממזרות. כב. האם יש דין יכיר בעובר. כג. האם אפשר לתלות ספק שנתעברה מגוי גם בעיר שרובה ישראל ואף שהיא לא טענה כן. כד. האם אפשר לתלות ספק שנתעברה מגוי אף שטענה בפירוש שנתעברה מישראל אחר. כה. האם יש לסמוך לכתחילה ע"ד המתירים חשש של ממזרות כשיש שני ספיקות.

תשובה

א. בפתח דברינו הננו להבהיר, כי חרף טענות האשה שכביכול נישואיה במרוקו היו במרמה וכו' עד שלא ראתה עצמה "כנשואה" (כלשונה), לא מצאנו עילה שיש בה כדי להטיל ספק בטיב הקידושין אשר נערכו ע"י רב ת"ח ויר"ש ובפני עדים כשרים המוכרים לנו. וכן ברור לנו שהאשה שלפנינו, הינה מרשעת אשר מעלה מעל בבעלה וזינתה תחתיו עם הנטען [פלוני]. וכמו כן היו לנגד עינינו דברי הבעל הטוען כי הבן אינו שלו, יען כי אשתו הרתה בזמן שהיו פרודים ולא קרב אליה בשום מגע של אישות מיום פרידתם. וגם האשה והנטען הודו שהבן שלהם. ברם עם כל זה נפתח לפנינו בס"ד צוהר גדול לצדד בכשרותו של הבן לבוא בקהל – הן מצד ספק הקרוב לודאי שהנטען המוחזק כאביו אינו יהודי עקב הגיור המפוקפק (בלשון המעטה) שעברה אמו בקהילה רפורמית, והן מצד שני ספיקות המצטרפים עמו, כפי שיתבאר בס"ד בחתימת מאמר זה.

תנין ביבמות (מז, א) :

"גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים וכו', אם אומר יודע אני ואיני כדאי מקבלין אותו מיד ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות [...] ומודיעין אותו עונשן של מצות וכו', קיבל מלין אותו מיד [...] נתרפא מטבילין אותו מיד ושני ת"ח עומדים על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, טבל ועלה הרי הוא כישאל לכל דבר."

הרי לפנינו מפורש שאין הגיור מתקיים אלא במילוי ג' תנאים: קבלת תורה ומצוות, מילה וטבילה. זאת ועוד דהאי לישנא "קיבל" מלין וכו', מורה בעליל שעיקר הגירות הוא קבלת תורה והוא תנאי קודם למעשה המילה והטבילה. וגדולה מזו מבואר בבכורות (ל, ב): "עכו"ם שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד, אין מקבלין אותו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים" (חומרא דרבנן – רש"י). ובספרא (פר' קדושים פ"ח) ילפינן לה מדכתיב כאזרח מכס יהיה לכם הגר הגר אתכם (ויקרא יט, לד): "כאזרח – מה אזרח שקיבל עליו את כל דברי התורה, אף גר שקיבל עליו כל דבר שבתורה. מכאן אמרו, גר שקיבל עליו את כל דברי התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלים אותו", עכ"ל. ומכלל זה נמצאנו למדים, שקבלת תורה בגירות היא לעיכובא מדאורייתא.

וזה סתירה לכאורה להא דתנין בשבת (סז, ב): "כל השוכח עיקר שבת (כסבור אין שבת בתורה – רש"י) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת". ובגמ' (שם):

"רב ושמואל דאמרי תרוייהו מתני' בתינוק שנשבה לבין הנכרים (ולא ידע שבת מעולם – רש"י) וגר שנתגייר לבין הנכרים, אבל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת."

ומהא דכרך הש"ס גר שנתגייר בין הנכרים עם תינוק שנשבה, שמעינן לכאורה דאפשר לגיור גם בלא קבלת תורה כלל – דומיא דתינוק שנשבה שלא ידע שבת מעולם (כלשון רש"י).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וגדולה מזו מבואר בגמ' שם, דהוי גר אף שעדיין עובד ע"ז, ע"ש. וכן מוכח לכאורה ממעשה
דהלל המבואר שם (לא, א):

"מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו כמה תורות יש לכם, א"ל
שתיים תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו בכתב אני מאמינך ושבעל
פה איני מאמינך, גיירני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו
בנזיפה (דתניא הבא להתגייר וקיבל עליו דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו
במסכת בכורות – רש"י). בא לפני הלל, גייריה."

וש"מ דהוי גר אע"פ שגילה דעתו שאינו מאמין ואינו מקבל עליו תושבע"פ. ואמנם יעוי"ש
ברש"י שהרגיש בזה, ופירש:

"גייריה וסמך על חכמתו שסופו שירגילנו לקבל עליו, דלא דמיא הא לחוץ
מדבר אחד, שלא היה כופר בתושבע"פ אלא שלא היה מאמין שהוא מפי
הגבורה, והלל הובטח שאחר שילמדנו יסמוך עליו."

מכל מקום גם לדבריו מוכח דהוי גר אף דבשעת הגירות לא קביל עליה תושבע"פ. וכיו"ב
מוכח מאידך מעשה דאיתא התם: "מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ
שתשימני כהן גדול וכו', בא לפני הלל וגייריה". הרי שלא זו בלבד שהלל לא הודיעו על שמירת
תו"מ אלא שאף הגוי עצמו לא גילה חפצו בהם כלל זולת רצונו להיות כהן גדול, ואעפ"כ
גייריה. ועיין בתוס' (יבמות קט, ב ד"ה רעה) שהרגישו בקושיא זו, ותירצו: "יודע היה הלל בהם
שסופם להיות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף", מכל מקום גם מדבריהם מוכח שעלתה לו
גירות אף בלא שקיבל תחילה לשמור תו"מ. אכן לפי הנראה מכח קושיא זו הוכרח המהרש"א
(שם בח"א ד"ה אמר) לפרש, דהא דקאמר בא לפני הלל וגייריה, הוא לאו דוקא אלא דלא גייריה
עד לבתר הכי, ע"ש. והיינו דהלל לא גיירו בפועל אלא רק הכינו עד אשר הכשירו לגירות. אך
כאמור אין משמע כן מפי' רש"י והתוס' בשמעתין, ותמיהני שלא הביא דבריהם.

וכזאת ממש יש לנו להעיר על פסקי הרמב"ם הנראים בזה כסותרים. דהנה בהלכות איסור
(פי"ב הלכה יז) פסק בזה"ל: "כל העכו"ם כולם כשיתגיירו ויקבלו עליהם כל המצוות שבתורה
וכו' הרי הן כישראל לכל דבר". ושוב חזר להורות כן (פי"ג הלכה ד): "וכן לדורות כשירצה
העכו"ם להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה
והרצאת קרבן". וכן מפורש בדבריו (פי"ד הלכה ב):

"ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם, ומאריכין
בדבר הזה. ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, ואין
מאריכין בדבר זה."

וזה מורה כדברי הש"ס ביבמות ובכורות הנז"ל, שאין גירות בלי קבלת תו"מ. ואולם שם
(פי"ג הלכה יז-יח) פסק לכאורה שאין קבלת תו"מ מעכבת בגירות, וז"ל:

"גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצוות ועונשן, ומל וטבל בפני
שלושה הדיוטות, הרי זה גר. אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל
ומל וטבל יצא מכלל עכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו. ואפילו חזר
ועבד ע"ז, הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין. ומצוה להחזיר
אבדתו, מאחר שטבל נעשה ישראל. ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן,
אע"פ שנגלה סודן. ומפני זה אמרו חכמים קשים להם גרים לישראל כנגע
צרעת, שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל וקשה הדבר לפרוש
מהם אחר שנתגיירו, צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות
התאוה וכן רוב הניסיונות האספסוף היו בהן תחילה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומכלל דבריו עולה להדיא, שכל שמל וטבל מקבלים אותו מיד אע"פ שלא בדקו אחריו אם קיבל תורה ומצוות ואף לא הודיעוהו עליהם כלל. זאת ועוד, אפילו שברור שלא התגייר אלא לשם דבר אחר כגון לישא אשה, הרי זה גר. וכמו כן, אפילו שחזר לסורו הרע ועבד ע"ז, דינו כישראל מומר אשר חוששין לקידושו ומחזירים לו את אבדתו. וזה מורה כמשמעות דברי הש"ס בשבת הנז"ל, שאפשר לגירות גם בלא קבלת תו"מ.

ואף כי היה מקום לחלק בין לכתחילה ודיעבד, והיינו דמ"ש הש"ס ביבמות ובכורות (שם) וכן הרמב"ם (פ"ב הלכה יז ופ"ג הלכה ד ופ"ד הלכה ב) הוא לכתחילה שצריך להודיעו על המצוות ואחרי שקיבלם עליו מלין ומטבילים אותו, וזהו סדר הגירות שתקנו חכמים. ברם אם לא הודיעוהו המצוות וגם לא בדקו אחריו אם קיבלם עליו אלא רק מל וטבל, הרי זה גר יען כי אין זה מעכב, ובהכי מיירי הש"ס בשבת (שם) והרמב"ם (פ"ג הלכה יז-יח). מיהו כד דייקנן נראה, שאין מקום לחלוקה זו לא בש"ס ולא ברמב"ם. שכן האי לישנא "קיבל מלין אותו" האמור ביבמות (שם), מורה בעליל שקבלת תו"מ הוא תנאי המעכב בגירות וכן משמע לכאורה מלשון הרמב"ם (שם). וזה מפורש טפי בכורות (שם) שאין מקבלים אותו אף אם קיבל כל המצוות חוץ מדבר אחד, וילפינן לה בספרא מדכתיב כאזרח מכם וכו' וש"מ דאורייתא הוא, ופשוט דמדאורייתא הוי לעיכובא. זאת ועוד דבהני עובדי דהלל הנז' בשבת (שם) מבואר, שהלל גייריה לכתחילה אף בלא שקיבל עליו תו"מ. ועל כולנה, אכתי דברי הרמב"ם בהלכה יז-יח סותרים זה לזה, דהא מריש פתח שאם לא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצוות וכו' הרי זה גר... הואיל ומל וטבל יצא מכלל עכו"ם. אך בחדא מתתא כתב "וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו", ואם איתא דס"ל שאין קבלת תו"מ מעכב בדיעבד, מדוע חוששין לו ובמה ביקשו לברר את צדקתו, ובפרט שהוסיף "ואפילו חזר ועבד ע"ז הרי הוא כישראל מומר שקידושו קידושין ומצוה להחזיר אבדתו מאחר שטבל נעשה ישראל".

ב. ונראה ליישב סוגיות הש"ס ולבאר עומק דברי הרמב"ם הללו, בהקדם לחקירה בדין גר שחזר לסורו. דהנה תנינן התם (יבמות שם): "טבל ועלה, הרי הוא כישראל לכל דבריו". ובגמ' (שם): "למאי הלכתא, דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל, מומר קרינן ביה וקידושו קידושין". הרי לפנינו מפורש דגר שחזר לסורו, אין גירותו מתבטלת אלא דינו כישראל מומר. אלא שעדיין העיקר חסר מהספר, שכן צ"ב האם מיירי הש"ס במי שקיים תו"מ אלא שאח"כ חזר לסורו, או דילמא מיירי נמי בלא היתה לו שעת הכושר אפילו שעת אחת. וכן צ"ב האם מיירי במי שעבר על אחת מעבירות שבתורה, או דילמא מיירי נמי במי שחזר לגיותו כלומר שחזר לעבודת אלילים. ונפק"מ טובא אית לן בזה, שכן אי נימא דמיירי הש"ס רק במי ששמר תו"מ ועכשוו הפסיק לקיימם כהלכתם, אזי אפשר דדוקא בכה"ג מסיק הש"ס דלא נתבטלה גירותו ודינו כישראל. אולם אם מיירי הש"ס גם במי שלא שמר תו"מ וחזר לגיותו, נמצא שאין גירותו מתבטלת לעולם.

איברא שמצאתי מפורש בשו"ת מהרשד"ם (אהע"ז סימן י), שפי' האי סוגיא דשמעתין באופן ששמר תו"מ אלא שחזר והתחיל לעבור על אחת מעבירות התורה כאילו היה בגיותו, ולכן קידושו קידושין. ומכלל דבריו אתה למד, שאם לא שמר תו"מ כלל או לחילופין אפילו שמר תו"מ אלא שחזר לגיותו ממש, הרי זה גירותו בטילה מעיקרא ואין קידושו קידושין, ע"ש. אך במחילה מכת"ר, אין זה עיקר דעת הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים. דהנה ברש"י שם מבואר להדיא דהדר ביה 'לקדמותו', והיינו שחזר לגיותו ממש. וכן מפורש ברמב"ם (שם) אשר נקט הלכה זו בלשון: "ואפילו חזר ועבד עבודת אלילים, הרי הוא כישראל". וכן היא דעת מרן השו"ע (יו"ד סימן רסח סעיף יב) אשר העתיק בזה את לשון הרמב"ם. וכן היא משמעות דבריו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בבית יוסף (שם) שכתב למצוא מקור לדברי הבה"ג דס"ל דגר שחזר לסורו יינו יין נסך, בזה"ל: "נראה שטעמו, מדאמרין בפרק השולח (גיטין מה, ב) דגר שחזר לסורו הוי ליה מין, ותניא בפ"ק דחולין (יג, א) שחיטת מין לעבודה זרה", ע"ש. וש"מ דלא ניחא לבאר בבה"ג דנתבטלה גירותו אלא הוי ישראל מומר.

ובר מן דין יש להוכיח כן בדעת הב"י, מהא דהביא ראייה לדברי הבה"ג מגמ' דגיטין, והניח גמ' ערוכה ביבמות (שם) דגר שחזר לסורו – דינו כישאל. ולדברינו ניחא, שכן בגמ' דיבמות אין מפורש דמיירי נמי במי שחזר לגיותו ממש, ולכן הוצרך לגמ' דגיטין אשר מפורש בה דחזר לעבודה זרה, והבן. וזה מוכח ומבואר טפי מתוספת דברי הרמב"ם והשו"ע (שם), אשר כרכו דין זה עם דין מי שנתגייר לשם אישות, וש"מ דמתחילה לא היה בדעתו כלל לקיים תו"מ אלא להישאר בגיותו, ואעפ"כ העלו שדינו כדין ישראל מומר. וכן יש להוכיח טובא, מסיום דבריהם שם: "ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואע"פ שנגלה סודן", רוצה לומר שאע"פ שהוכיח סופן על תחילתן – שלא נתגירו אלא לשם אישות, עם כל זה המשיכו לקיימם מפני שגירותן קיימת. הנה כי כן לכאורה לפנינו דעת רש"י והרמב"ם ומרן השו"ע, שאין גירות מתבטלת בכל גוונא.

מיהו מצאנו בזה פלוגתא גדולה בפוסקים. דהנה חזינן להטור (שם) דנקט כדברי הבה"ג, בזה"ל:

"גר שחזר לסורו, יינו יין נסך ופתו פת כותי, פירותיו טבלים וספריו ספריו קוסמין, ושמנו ויינו ובשאר כל דבריו כגוי. ונראה דלאו לכל מילי קאמר דהוי כגוי, שהרי אם קידש בת ישראל קידושו קידושין, אלא לענין להרחיקו קאמר."

ובפרישה (שם ס"ק לו) הקשה: "יש מקשים פשיטא לא יהא אלא מומר דכתב ב"י לעיל (בסימן קכד) דיינו יין נסך, ומפרשים מ"ש הכא יין נסך רוצה לומר דאסרינן יינו למפרע אפילו מה שעשה קודם שחזר לסורו. ואפשר שרוצה לומר, אפילו יינו המבושל אסור לשותת עמו משום חתנות", עכ"ל. אולם הט"ז (שם ס"ק טז) דחה דבריו מכל וכל, וז"ל:

"וכתוב בפרישה שיש מקשים, פשיטא וכי עדיף מישראל מומר שכתב ב"י (סימן קכד) דיינו יין נסך. ומתמצים, דכאן אסרינן יינו שלו אפילו למפרע קודם שחזר לסורו. וזה דבר שאינו אמת, כיון שבא לכלל ישראל הוחזק לכל דבר כישאל, ואין לך לפסול עד שיודע לך שהוא פסול – משם ולהבא. וכוונת בעל ההלכות נראה לי, דקמ"ל דיוקא דדוקא להני מילי שהם לחומרא הוה כעובד כוכבים, ועל כן נקט קצת מהם וסיים ובשאר דברים דינו כעובד כוכבים היינו לחומרא. אבל לקולא לא וכדמסיק הטור לענין קידושין שלו דהוה קידושין."

וכן מוכח מדברי הגר"א (שם ס"ק פח), עיין עליו. הרי לפנינו פלוגתא מפורשת בפוסקים, האם יש ביטול גירות למפרע במקום שחזר לסורו.

ומריש הוה אמינא לתלות יסוד פלוגתא זו – בשתי דרכים הנז"ל בביאורה דשמעתין (יבמות שם). שכן לדעת הפרישה וסיעתו, ע"כ צ"ל דמיירי הש"ס במי ששמר תו"מ ועכשיו חזר לסורו – לעבור על אחת ממצוות התורה אך לא חזר לגיותו, כמבואר לעיל בדעת הרשד"ם. ועל כן מסיק הש"ס, דלא בטלה גירותו ודינו כישאל מומר. אך לדעת הט"ז וסיעתו, שפיר י"ל דמיירי הש"ס אפילו במי שחזר לגיותו ממש – לעבודת אלילים. ברם כד דייקנן בחתימת דברי הטור שם, נראה שאין מקום לומר כן, שהרי הוא עצמו הסכים שקידושו קידושין בכל גוונא, ע"ש. וא"כ צ"ל דכ"ע מודים דמיירי הש"ס אפילו במי שחזר לגיותו ממש, אלא שלדעת הט"ז מוכח מכאן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שאינן גירות מתבטלת למפרע, ולדעת הפרישה וסיעתו לעולם גירות מתבטלת למפרע ואע"פ כן קידושיו קידושין – משום דלחומרא אמרינן אבל לא לקולא. וכן מצאתי בשו"ת חזון נחום (סימן צא) ובשו"ת דעת כהן (סימן קנג), שפי' כן אליבא דשיטה זו, ע"ש.

ואמנם לדברי הפרישה וסיעתו, אפשר שלזה כיוון הרמב"ם במ"ש "וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו", וכן מצאתי מפורש באגרות משה (יו"ד ח"ג סימן קו) שדייק כן מדברי הרמב"ם הללו, ולכן העלה שהגירות מסופקת עד שתתברר צדקתו, ע"ש. וגדולה מזו למד האחייעזר (ח"ג סימן כו) מדקדוק זה ברמב"ם, שמי שנשא לשם אישות חוששין לו עד שתתברר צדקתו משום שיש חשש שגירותו אינה נעשית בלב שלם, ע"ש. מכל מקום אחר המחילה מכת"ר דקדוק זה קשה מאוד להולמו בדעת הרמב"ם והשו"ע, שהרי מפורש בדבריהם שאין גירותו בטילה אפילו שחזר לעבודת אלילים. זאת ועוד, מהא דסיים "ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן אע"פ שנגלה סודן", מוכח להדיא דמ"ש קודם לכן "אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר והואיל ומל יצא מכלל עכו"ם", הוא מוחלט בלא שום חשש ופקפוק, ודלא כהאחייעזר. ועל כן נלענ"ד ברור ופשוט שאין בדקדוק זה לחוד, כדי לסתור דברים המפורשים ברמב"ם והשו"ע. ובפרט שהט"ז עצמו (שם) כבר ביאר דקדוק זה בפשיטות, שחוששין לו מכאן ולהבא לאסור את יינו כדין מומר, עד שתתברר צדקתו אם בכלל חזר לסורו, ע"ש.

ולפי הנראה, יש לנו לתלות פלוגתא זו – בדין דברים שבלב: האם הא דקי"ל דברים שבלב אינם דברים קאי נמי לגבי גירות, או דילמא שאני גירות שהיא בינו לבין המקום ולכן מחשבות לבו כדברים המה. שכן לדעת הרמב"ם והשו"ע והט"ז וסיעתם, י"ל דלא שנא גירות משאר דברים ובכולם קי"ל דברים שבלב אינם דברים, והילכך ס"ל שאין גירותו מתבטלת בכל גוונא אחר שקיבל ע"ע תו"מ. אבל לדעת הפרישה וסיעתו, על כרחך י"ל דשאני גירות משאר מקח וממכר אשר בינו לבין חבירו, וכדפי'. והילכך ס"ל דגר שחזר לסורו חוששין שמא בטלה גירותו למפרע, משום שהוכיח סופו על תחילתו שלא קיבל ע"ע תו"מ בלב שלם. ובאמת שכבר הוכחנו סברא זו מדברי האחייעזר (שם), אשר העלה שגר שנתגייר לשם אישות חוששין לו שמא גירותו לא נעשתה בלב שלם, ע"ש. וזה מפורש טפי בדברי הבית יצחק (ח"ג סימן ק), אשר העלה דלא אמרינן דברים שבלב אינם דברים לגבי גירות, משום דרק לגבי מקח וממכר ושאר דברים שבין אדם לחבירו אמרינן כן, מפני שאינם מבינים זה את זה אלא בדיבור היוצא מפיו. משא"כ גירות שהוא דבר שבינו לבין המקום, ולכן גם מחשבות ליבו כדברים המה, ע"ש.

ולכאורה צב"ג לדבריהם, מדינא דתלמודא המפורש ביבמות (כד, ב) "הלכתא כדברי האומר כולם גרים הם", והאי 'כולם' קאי על מי שנתגייר לשם נישואין וגירי אריות וגירי חלומות וכו', ע"ש. ועל כרחך י"ל לדבריהם, דהא דקי"ל גר שנתגייר לשם נישואין הוי גר, הוא משום דכיון שנתגיירו וקבלו עליהם תו"מ, אמרינן חזקה דאגב רצונם לינשא גמרו וקבלו – דומיא דגירי אריות דאמרינן בהו חזקה דאגב אונסייהו גמרו וקבלו. אבל לעולם כל שברור לב"ד שבשעת הגירות לא גמר בליבו כלל לשמור תו"מ, כגון שהוא עצמו הודה כן או בדאיכא אומדנא דמוכח, אפשר שאין כאן גירות כלל, משום דדברים שבלב חשיבי דברים לגבי גירות, וכדפי'.

אכן זה מוכח ומבואר להדיא בהמשך דברי הגמ' (שם):

ת"ר אין מקבלין גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קבלו גרים בימי דוד ושלמה. א"ר אלעזר מאי קרא, הן גור יגור אפס מאותו גר מי גר אותך עליך יפול (ישעיה נד, טו) – מי גר אתך בעניותך הוא דעליך יפול, אבל אידך לא.

וזאת הלכה העלו כל עמודי ההוראה ובראשם הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ג הלכה טו), ע"ש. וכן משמע מדברי התוס' (שם ד"ה לא) אשר הקשו על מאה וחמישים אלף גרים אשר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נתווספו בימי דוד (יבמות עט, א), וכן המתגיירים הרבים בימי מרדכי ואסתר, ככתוב ורבים מעמי הארץ מתייחדים (מגילת אסתר ה, יז). ונדחקו לתרץ: "דמעצמן נתגיירו", ע"ש. וש"מ דס"ל דהאי מימרא דתלמודא, הלכה היא. הרי לפנינו מפורש, דהאי דמסיק הש"ס לעיל "והלכתא כדברי האומר גרים הם", הוא דוקא באלו שיש חזקה דאגב אונסייהו גמרו וקבלו עליהם תו"מ, וכדפי". אבל במי שאין לתלות חזקה זו, כגון בימות המשיח או בימי דוד ושלמה, אינם בכלל גירות (ומ"ש התוס' לשון 'בטוח', וש"מ לכאורה דלא סגי בחזקה לחוד. י"ל דשאני התם שהתנו בפירוש שרוצים להתגייר בשביל דבר אחר, ולכן בעינן שיהא הב"ד בטוח שסופן לעשות לשם שמים. אבל בעלמא, סגי בחזקה דגמר בליבו, וכדפי").

ג. ומעתה נמצאנו תמהים על שיטת הרמב"ם וסיעתו, מדוע אין גירות מתבטלת למפרע בכל גוונא, הרי סוגיא ערוכה לפנינו – דהיכא דברור שבשעת הגירות לא קיבל ע"ע תו"מ לשם שמים, אינו בכלל דין גירות. וגם הרמב"ם עצמו העלה כן, כאמור לעיל. והן אמת דאפשר שהרמב"ם ס"ל דדברים שבלב אינם דברים אף לגבי גירות, וכדפי". מכל מקום היכא שיש אומדנא דמוכח באופן שברור לב"ד שמעיקרא לא קיבל תו"מ כלל, כגון שהתברר לב"ד שטבל בעודו מחזיק בעבודה זרה דיליה הרי אין לך טובל ושרץ בידו גדול מזה – דקי"ל שלא עלתה לו טבילה, וא"כ מ"ל שדברים שבלב אינם דברים הא אנן סהדי שלא התגייר כלל. וכמו כן לא נוכל להתפייס בזה במ"ש מקצת פוסקים אחרונים ליישב דברי הרמב"ם, דהא דס"ל שאין גירות בטילה, הוא מפני שכבר נתגייר בב"ד, ואע"ג שטעו ועשו שלא כהוגן יש תוקף לגירות. שהרי משנה ערוכה היא בסנהדרין (לג, א), שב"ד שטעה בדבר משנה חוזר – הן בדיני איסור והיתר והן בדיני ממונות, ע"ש. ואמנם מצאנו לגבי קידוש החודש, שיש תוקף לפסק ב"ד אף אם בטעות יסודו, וילפינן לה בגמ' (ראש השנה כה, א) מהא דכפל הכתוב שלוש פעמים אשר תקראו אותם (ויקרא פרק כג): "אתם – אפילו שוגגים, אתם – אפילו מזידיים, אתם – אפילו מוטעים", ע"ש. מכל מקום, אין לך בו אלא חידושו, ואדרבה מהא דהוצרך הכתוב לכפול עצמו ג"פ כדי להורות כן, ש"מ דבכל מקום שב"ד טעו הר"ז חוזר, וז"פ.

ומכח זה נלענ"ד ברור ופשוט, דלית מאן דפליג שקבלת תורה ומצוות – הוא תנאי יסודי בגירות, ובלעדיו אין גירות תופסת כלל ועיקר. ומ"ש הרמב"ם והשו"ע הנז"ל "הואיל ומל וטבל יצא מכלל עכו"ם", מיירי רק במי "שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצוות ועונשין", מפני שאין ההודעה מעכבת בגיור, דכיון שבא להתגייר חזקה דגמר וקיבל עליה תו"מ, ולא גרע מגייר אריות שנתגיירו באונס או המתגייר לשם נישואין המבואר להדיא בש"ס – חזקה דאגב אונסייהו גמרו וקבלו, כדפי" לעיל. אבל לעולם כל שיש אומדנא דמוכח באופן שברור לב"ד שבשעת הגירות לא קיבל עליה תו"מ, הרי שאין כאן גירות. ואין זה ענין לדין דברים שבלב אינם דברים, משום דהכא אנן סהדי שלא קיבל והוי כמי שהוציא מפיו שאינו מקבל תו"מ. לפיכך כל שלא בדקו אחריו (לפני הגיור) או שלא הודיעוהו המצוות, או שנודע שהתגייר לשם נישואין או משום דבר אחר, אזי בודקים אחריו אם נתקיימה בו החזקה דגמר וקיבל: אם מצאו שהחזק בקיום תו"מ – הר"ז גר, ואע"פ שברבות הימים חזר לסורו, דינו כישאל מומר וקידושי קידושין. אך אם מצאו שלא קיים תו"מ, באופן שברור להם שמעיקרא לא חשב לקיימם, אין כאן גיור כלל ועיקר ודינו כגוי לכל דבר וענין.

וזה עומק כוונת הרמב"ם במה שהוסיף בחדא מחתא "וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו", דהואיל ומיירי במי שלא הודיעוהו המצוות או שנשא לשם נישואין, אזי יש לבדוק אם נתקיימה בו החזקה. והאמת תורה דרכה שזה מוכח ומבואר בדברי הרמב"ם עצמו (שם הלכה ד), וז"ל: "כשירצה העכו"ם להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מילה וטבילה והרצאת קרבן", עכ"ל. הנה כי עין רואה דלא זו בלבד שמפורש בדבריו שצריך קבלת תו"מ, אלא שהתנה את המילה והטבילה – בקבלת תו"מ, רוצה לומר שזה אינו רק מהליכי הגיור אלא תנאי יסודי הוא בחלות הגיור, ובלעדיו אין ערך כלל למילה ולטבילה, משום דהוי כטובל ושרץ בידו.

ובזה יאירו כל פסקי הרמב"ם והשו"ע בהאי מילתא, ואין בדבריהם כושל ח"ו. ולולי דמסתפינא הייתי אומר, דגם הפרישה והט"ז לא פליגי בזה, ותרוייהו מודים שאם נתברר לב"ד שלא קיבל ע"ע תו"מ – הרי שאין כאן גירות כלל, ויינו יין נסך למפרע. אלא דפליגי במי שחזר לסורו אך עדיין לא נתברר לב"ד האם הוכיח סופו על תחילתו שלא קיבל כלל, או דילמא קיבל והדר ביה: דהפרישה וסיעתו ס"ל, שיש לחוש שמא יתגלה שמעיקרא לא קיבל תו"מ והילכך יש לחוש ליינו למפרע. אך הט"ז ס"ל שאין לחוש לזה, והילכך יינו אסור מכאן ולהבא עד שיתברר צדקתו [וזה מדוקדק בלשון הט"ז שם שכתב: "ואין לך לפסול עד שיודע לך שהוא פסול משם ולהבא", רוצה לומר: אע"פ שחזר לסורו אין לך לפסול את יינו למפרע, עד שיתגלה שהוא פסול מעיקרא. ועד אז אין לך לפסול את יינו אלא מכאן ולהבא. וא"ת מאי שנא בינו לבין ישראל מומר, י"ל דכוונת הבה"ג וכו'], ודו"ק היטב.

וכן מיושבין בזה סוגיות הש"ס כמין חומר. דלעולם הא דאמרינן ביבמות (שם) "קיבל מלין אותו מיד", הוא תנאי קודם למעשה אשר בלעדיו אין ערך למילה ולטבילה. וכמבואר להדיא בבכורות (שם), שאם שייר אפילו דבר אחד לא חשיב קבלת תו"מ, ולפי דרשת הספרא ש"מ דהוא לעיכובא מדאורייתא. ומ"ש בשבת (שם) גבי גר שנתגייר בין הנכרים, דהוי גר אף שלא ידע כלל המצוות, לא דמי למי שאומר חוץ מדבר אחד, דהא לא ידע עליהם והוי כאנוס וכתינוק שנשבה, ואדרבה אי הוי ידע חזקתו שהיה מקבלם בשלימות שהרי לזה בא להתגייר ולקבל עליו המצוות כדת משה וישראל. וכן י"ל גבי הני עובדי דהלל הנזכרים בשבת (שם), דהלל לא גייריה אלא רק לאחר שהיה בטוח שסופו יוכיח על תחילתו שהיה רצונו לקבל תו"מ כתיקונם, כמבואר להדיא ברש"י (שם) "והלל הובטח שאחר שילמדנו יסמוך עליו", וכמ"ש התוס' ביבמות (כד, ב ד"ה לא) "בטוח היה הלל דסופו לעשות לשם שמים", וכן הוסיפו לבאר (שם קט, ב) "יודע היה הלל בהם שסופם להיות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף". ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם ברור לב"ד שסופו הוכיח על תחילתו – שלא היתה כוונתו כלל לקבל עליו תו"מ, הרי שאין כאן גירות כלל ועיקר.

ד. וזה לענ"ד עומק דברי הרב המגיד (פי"ג הלכה יז) שהגיה עמ"ש הרמב"ם שאם לא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצוות ומל וטבל בפני שלושה הר"ז גר וכו': "זה פשוט שאין הודעת המצוות מעכב דיעבד, ואמרו בפר' החולץ טבל ועלה הרי הוא כישאל לכל דבריו, למאי הלכתא דאי הדר ביה וקידש בת ישראל קידש ישראל מומר קרינן ביה וקידושיו קידושין", ע"ש. ותימא היאך פשיטא ליה כ"כ שאין הודעת המצוות מעכב, וכי נעלם ממנו דברי הגמ' ביבמות ובכורות והספרא הנז"ל וכן דברי רש"י והתוס' גבי הני עובדי דהלל. וביותר יפלא שהביא ראיה לדבריו מדאמרינן ביבמות טבל ועלה הוא כישאל וכו', והרי קדם לזה תנאי מפורש "קיבל" מלין אותו מיד וכו', וש"מ דבלי קבלת תו"מ אין ערך כלל למילה ולטבילה. אך לדברינו א"ש, שכן הה"מ דקדק היטב בדבריו וכתב שאין "הודעת המצוות" מעכב, אבל לעולם "קבלת המצוות" מעכב. ועיין בב"י (סימן רסח סעיף ב ד"ה וכשבא) שהביא חילוק זה בשם הנמוק"י (יבמות טז, א בדפי הרי"ף ד"ה ת"ר גר), בזה"ל: "סברא דרבנותא שאם לא הודיעוהו אינו מעכב". והוסיף לזה ראיה מדברי הגמ' שבת (סח, א), גבי גר שנתגייר בין הנכרים, דהוי גר אף שלא הודיעוהו על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המצוות (ותמיהני מדוע לא הביא הב"י כאן דברי הרב המגיד אשר כאמור פירש כן בדעת הרמב"ם, ובפרט שהב"י עצמו העתיק לשונו להלן בסעיף יב), ע"ש.

ואכן חילוק זה מוכח ומבואר בפסקי השו"ע עצמו (שם סעיף ג), וז"ל:

"כל ענייני הגר, בין להודיעו המצוות לקבלם בין המילה בין הטבילה, צריך שיהיו בשלושה הכשרים לדון, וביום. מיהו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני שנים ובלילה וכו' הוי גר ומותר בישראלית, חוץ מקבלת המצוות שמעכבת אם אינה ביום ובשלושה."

ע"ש. הרי מפורש בדבריו "שהודעת המצוות" אינו אלא לכתחילה, אבל "קבלת המצוות" מעכב אף בדיעבד ולא עוד אלא מעכב שיעשה כן ביום ובפני שלושה הכשרים לדון. ועיין בט"ז (שם ס"ק ט) בשם האשר"י שביאר דבריו, בזה"ל: "שזהו גוף הדבר והתחלתו אבל מילה וטבילה הוי כגמר דין דמן התורה הוה אף בלילה", עכ"ל. ומכלל דבריו למדנו, דקבלת המצוות היא עיקר הגירות, ורק אחריה יש בכח הב"ד להשלים את מעשה הגירות במילה וטבילה. וכן מבואר בפרישה (שם ס"ק כ), וכיו"ב מבואר בלבוש (שם סעיף ג) וז"ל: "לשון משפט משמע שלא נאמר אלא לענין גוף הגירות דהיינו קבלת עליו המצוות", עכ"ל. ושו"מ חילוק זה מפורש בחמדת שלמה (יו"ד סימן כט אות כב וסימן ל אות י) והו"ד בפ"ת (סימן רסח ס"ק ד) שביאר בזה דעת הרמב"ם והשו"ע, דדוקא "הודעת המצוות" אינו מעכב, אבל לעולם "קבלת המצוות" מעכב. והוסיף דקבלת מצוות עניינה שמקבל עליו לכנוס בדת ישראל ולעשות ככל התורה, והודעת המצוות עניינה שיודיעו לו איכות וחומרות המצוות עונשן ושכרן כמ"ש בגמ' בתחילה אכלת חלב וכו' חללת שבת אי אתה נסקל, עכת"ד.

אלא שעפ"י לא תעזוב נפשי לשאול, מדוע הב"ח (יו"ד סימן רסח סוף סעיף ז ד"ה ולענין הלכה) לא ניחא לבאר כן בדעת הרמב"ם, עד שקבע בזה פלוגתא דקמאי: דהרמב"ם ס"ל שאין קבלת המצוות מעכב כל עיקר, אך לדעת התוס' והרא"ש קבלת המצוות ודאי מעכב, וסיים "והכי נקטינן", ע"ש. ונלענ"ד לבאר דבריו, בהקדם לבירור יסוד פלוגתת רבותינו הראשונים גבי דין "הודעת המצוות". שכן לעומת הנמוק"י והרב המגיד והב"י וסיעתם הנז"ל אשר פשיטא להו דהודעת המצוות אינו מעכב, חזינן להרא"ש והתוס' והרמב"ן (יבמות שם) דרוח אחרת עמם, וס"ל שגם הודעת המצוות מעכב. והיינו שאם לא הודיעוהו ב"ד מקצת מצוות קלות וחמורות – עונשן ושכרן, אין כאן גירות, ע"ש. וכן למד הד"מ (שם ס"ק א) בדעת הטור, מהא דפסק לקמן דהודעת המצוות מעכב אפילו בשלושה, ע"ש.

ולדידי חזי בס"ד, דיסוד פלוגתא זו תליא בטעמא דהאי מילתא. דהנה בגמ' (יבמות שם) מפורש הטעם שאומרים לו מה ראית שבאת להתגייר ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות וחמורות, היינו משום דאי פריש נפרוש, דאמר רבי חלבו קשים גרים לישראל כספחת, ע"ש. אך יעויין בב"י (שם) אחר שהביא טעם זה, הוסיף: "וסמ"ג (לאוין קטז) כתב טעם אחר כדי שלא יאמר לאחר מכן אילו הייתי יודע לא הייתי מתגייר", עכ"ל. וכן משמע מדברי הרשב"א בתשובותיו (ח"א סימן צט), שהודעת המצוות היא כדי שלא יחשב כמי שנתגייר בעל כרחו, ע"ש. ואין לתמוה, היאך הסמ"ג פליג על טעם המפורש בש"ס, שכן הרואה יראה שהוא עצמו הביא את הטעם שאמרו בגמרא. אלא צ"ל דס"ל שזה גופא טעמא דתלמודא, והיינו שמודיעין לו המצוות בעיקר כדי שלא יטען למקח טעות ויאמר אח"כ אילו הייתי יודע לא הייתי מתגייר, ואין לנו לחשוש שזא עי"ז יפחד ויחזור בו מרצונו להתגייר, דהא אמר רבי חלבו קשים גרים לישראל וכו' (כנלענ"ד בכיבור טעם הסמ"ג). אולם מדברי הב"י שהגדיר טעם זה בלשון "טעם אחר", ברור שיש לפנינו שני טעמים שונים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומעתה שפיר י"ל, דהנמוק"י והה"מ והב"י וסיעתם דס"ל לחלק בין "הודעת המצוות" שאינו מעכב בגירות – לבין "קבלת המצוות" שמעכב בגירות, הוא משום שנמשכו לטעם הש"ס כפשוטו, והיינו שכל ההודעה נועדה רק להזהירו ולהבהילו כדי לדעת שכוונתו לשם שמים, דאי פריש לפרוש. וכן מדוקדק בנמוק"י (שם) שכתב "ואין מרבים בדברים לאיים עליו שיפרוש". ולפי טעם זה, מסתברא שלא הצריכו הודעה זו אלא לכתחילה אך אין זה מעכב בגירות. וזה עומק כוונת הנמוק"י שלמד כן מסברא "וסברא דרבוותא שאם לא הודיעוהו אינו מעכב". אך לעומתם הרא"ש התוס' והרמב"ן וכן הב"ח והד"מ נמשכו לטעם הגמ' כפי שביארוהו הרשב"א והסמ"ג, והיינו שעיקר ההודעה הוא כדי שלא יאמר אח"כ לא ידעתי או יחשב כמי שנתגייר בעל כרחו. ולפי טעם זה, שוב אין מקום לחלק כלל בין הודעת המצוות – לקבלתם, שהרי ההודעה באה כדי להבטיח שקבלת המצוות לא תתבטל אח"כ בטענת מקח טעות. ואפשר שסברא זו היתה כל כך פשוטה להב"ח, עד שלא עלה בדעתו כלל לחלק בדברי הרמב"ם בין "הודעת המצוות" לבין "קבלת המצוות", דהא טעמא חדא ניהו, וכדפי'.

ועכ"פ לפי דרכינו נמצאנו מחכימים, דאליבא דכל הני רבוותא קמאי ובתראי ובכללם הרמב"ם והשו"ע, "קבלת מצוות" מעכבת בגירות, מפני שהיא עיקר הגירות ובלעדיה אין ערך למילה ולטבילה ואין כאן גירות כלל ועיקר. ולא פליגי אלא גבי "הודעת המצוות", אם היא לכתחילה או שאף בדיעבד היא מעכבת.

והאמת תורה דרכה שלא היינו צריכים לכל זה אחרי דברי הטוש"ע (סימן רסח סעיף ג) המפורשים "חוץ מקבלת המצוות שמעכבת אם אינה ביום ובשלושה", אילולי שראיתי למקצת מחברים בני זמנינו אשר הניפו ידם להורות כביכול בשם הרמב"ם והשו"ע שקבלת מצוות אינה מעכבת, נגד דעת כל מפרשי השו"ע אשר מפיחם אנו חיים בפירוש דבריו, והרי לך מקצתם: הט"ז (שם ס"ק ט) והפרישה (שם ס"ק כ) והלבוש (שם) אשר כאמור התנבאו כולם בסגנון אחד וכתבו שקבלת מצוות "הוא גוף הדבר", ודגול מרבכה (שם ד"ב) וכתב "דבגדול עיקר הגירות אצלו הוא קבלת המצוות", והפתחי תשובה (שם ס"ק ג) שהעתיק דברי הדגול מרבכה וכן להלן (שם ס"ק ט) ציין לתשובת חמדת שלמה דקבלת מצוות מעכבת. וכן מפורש במדרש תנחומא (ויקרא פרק ב), ע"ש. וכן הורה רבינו יהודה ב"ר קלונימוס רבו של הרוקח בספר ערכי תנאים ואמורים (עמוד תקמז), וז"ל: "הרי לעולם אינו גר אם לא יקבל כל התורה כולה ואפילו דקדוק אחד וכו' דאפילו אם בשאר מצוות אמר איני מקבל אינו גר", ע"ש. וכיו"ב כתב הרלב"ג בפירושו למלכים ב' (יז, מא): "אך הגר לא יהיה גר אם לא יקבל עליו כל מצוות התורה [...] בלתי קבלת תוספת וגרעון כמו שנזכר במקומות מן התורה", עכ"ל.

ולזה נמשכו רבים מגדולי הפוסקים האחרונים עד לפוסקי זמנינו: המשנה ברורה (בביאור הלכה סימן דש ד"ה א"י גמור), הגאון רבי יצחק יהודה שמלקיס בשו"ת בית יצחק (י"ד ח"ב סימן ק אות ט בד"ה אמנם), והגר"ח עוזר בשו"ת אחיעזר (ח"ג סימן כו). וכך פסקו הגר"ח הלבירשטם בשו"ת דברי חיים (ח"ב בהשמטות סימן לג), הגר"י מסקין בשו"ת אבן יעקב (סימן ח עמוד סד), הגר"ע בלום בשו"ת בית שערים (חלק י"ד סימן שסא), הגר"מ ברייש בשו"ת חלקת יעקב (י"ד סימן קנ), הגר"י וינברג בשו"ת שרידי אש (ח"ב סימן ע), הגר"א הרצוג בשו"ת היכל יצחק (אהע"ז ח"א סימן יט), הגר"ב צ' עוזיאל בשו"ת משפטי עוזיאל (כרך ב י"ד סימן נח), הגר"מ פיינשטיין בשו"ת אגרות משה ח"א (י"ד סימן קס) ח"ג (י"ד סימן קח), הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר (ח"ח אבן העזר סימן יב אות ח), הגר"א וילדנברג בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יז סימן מב), והגר"ש ואזנר בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן רכו), הגר"י וייס בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן קז), הגר"ר מנשה קליין בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן רמה), הגר"א יפה שלזינגר בשו"ת באר שרים (ח"ד סימן לב), הגר"מ פרץ בספרו אוצר פסקי גרים (סימן ט), הגר"ש א שטרן בספרו גירות כהלכתה (פרק ב הלכה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(יב), והגר"מ קליין בספר משנת הגר (פרק שני הלכה יא והלאה). וכה הוסיף מרן פאר הדור בעל היבי"א במכתב חתום על ידו שפורסם בתאריך ט' שבט תשע"א: "גר שמל וטבל ולא קיבל עליו עול מצוות התורה בפני שלושה הכשרים לדון אינו גר כלל, ואפילו קיבל עליו מצוות אם זה לא היה בפני שלושה הראויים לדון אינו כלום". וכן העיד בנו ממשיך דרכו מחותני הרשל"צ הגר"י יוסף שליט"א, שכך היתה דעת אביו מאז ומעולם שקבלת מצוות מעכבת היא, ואף בדיעבד אינו גר כלל, וכך דעתו הוא. ומה שכתבו בשמם באיזה ספרים, אינו נכון כלל.

ודון מינה ואוקי באתרין, שאין לנו לחוש כלל לגיור הנערך "בקהילות" הרפורמים, אשר קבלת המצוות בפניהם היא מסולפת עפ"י דעותיהם הכוזבות והכפרניות, שהרי כידוע זה מכבר ביטלו הרבה ממצוות התורה ודברי חכמים, וא"צ לפרטם כי זה מן המפורסמות. ובודאי דלא עדיף "מחוץ לדבר אחד" המבואר בש"ס ובכל הפוסקים, שלא עלתה לו גירות כלל. ולא דמי לגר שנתגייר בין הנכרים המבואר בש"ס (שבת סח, א), משום דהתם לא ידע מהמצוות והוי כאנוס כמבואר בראשונים. משא"כ זה שהניח ב"ד של ישראל הכשרים ובחר להתגייר בפניהם, הרי שגילה דעתו שאין רצונו לקבל אלא את המצוות הנהוגים אצלם ודמי לחוץ מדבר אחד, וז"פ וברור לכל בר דעת.

ה. ועוד יש לנו לבטל מכל וכל את הגיור שנעשה בפני "רב" או ב"ד רפורמי, מצד היותם פסולי עדות וקי"ל דכל הפסול לעדות פסול הוא מלדון, וא"כ פשוט שאין שם "בית דין" חל עליהם כלל, וממילא אינם נחשבים אפילו "שלושה הדיוטות" לענין זה, וכדלהלן.

איתא ביבמות (מו, ב) "אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן, גר צריך שלושה, משפט כתיב ביה" (משפט אחד יהיה לכם ולגר ואין משפט פחות משלושה – רש"י). והנה מהא דנקט בסתם "שלושה", ש"מ דסגי בשלושה הדיוטות וא"צ שיהיו מומחים (סמוכים) או אפילו תלמידי חכמים הבקיאים בהלכות גרים. וזה מוכח מהא דגרסינן התם:

"אמר רבא עובדא הוה בי רבי חייא בר רבי אושעיא בר רבי אושעיא ברבי חייא דאתי לקמיה גר שמל ולא טבל, א"ל שהי כאן עד למחר ונטבלין. ש"מ תלת: ש"מ גר צריך שלושה, ש"מ אינו גר עד שימול ויטבול, וש"מ אין מטבילין גר בלילה. ונימא ש"מ נמי בעינן מומחין (כי הנך תלתא גברי רבנן רבירי – רש"י), דלמא דאיכלעו" (הכי הוה מעשה דאיתרמו רבנן כי הני – רש"י).

הרי דפשיטא ליה להש"ס שא"צ שיהיו הדיינים במשפט הגר מומחים, וכאמור אפשר שא"צ גם שיהיו ת"ח. איברא שכן מוכח טפי מהא דאיתא להלן (יבמות עט, א), שבימי דוד ושלמה לא קיבלו גרים ומכל מקום נתגיירו הרבה גרים בפני הדיוטות, ע"ש. וכן מפורש ברש"י (קידושין סב, ב ד"ה צריך שלושה) שכתב: "שלושה ישראלים שנזקקין לו להטבילו ולהודיעו מקצת מצוות קלות וחמורות כדאמר ביבמות", הרי דסגי בשלושה ישראלים. וכן משמע מלשון רבינו גרשום הגוזר (כללי מילה), וז"ל: "וצריך שלושה תלמידי חכמים או שלושה מחשובי העיר", וש"מ שא"צ ת"ח בדוקא וסגי אפילו בהדיוטות. וכן מבואר להדיא ברמב"ן (יבמות שם), דהאי קרא אסמכתא הוא, וכי גמירי שלושה גמירי – מומחין לא גמירי, ע"ש.

אך מאידך תנינן התם (יבמות מז, ב):

"גר שבא להתגייר וכו' מטבילין אותו מיד ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, טבל ועלה הרי הוא כישאל לכל דבריו."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובגמ' שם פרכינן, "והאמר רבי חייא גר צריך שלושה, ופרקינן – הא אמר רבי יוחנן לתנא תני שלושה". וש"מ דבעינן שיהיו שלושה "תלמידי חכמים" ולא סגי בהדיוטות. וכן מפורש במאירי (יבמות מו, ב) שצריכים להיות ת"ח, וז"ל: "מומחין לא בעינן אע"ג דכתיב משפט וכו' אלא אפילו בשלושה הדיוטות וכו', אלא שמכל מקום לתלמידי חכמים אנו צריכים כמו שיתבאר למטה (מו, ב) אע"פ שאין סמוכים", עכ"ל. וכן משמע מדברי תוס' ר"י הזקן (קידושין סב, ב), ע"ש. ומדברי התוס' בשמעתין (מו, ב ד"ה משפט) שמעינן טפי, והוא שצריך שיהיו שלושה דיינים מומחים, וז"ל:

"משפט כתיב ביה [...] ואפילו למ"ד בסנהדרין (ג, א) דבר תורה חד נמי כשר, הכא מדמין לגזילות וחבלות דבעינן שלושה לכ"ע. ורבי יוחנן דהכא אית ליה בהדיא בירושלמי דשניי שדנו אין דיניהם דין. וא"ת ואנן היכי מקבלין גרים הא בעינן מומחים, וי"ל דשליחותיהו עבדינן כדמשמע נמי בשלהי המגרש (גיטין סח, ב), וכמו שחשו לנעילת דלת בפני לוויין חשו נמי לנעילת דלת בפני גרים."

ושוב חזרו להורות כן שם (מה, ב ד"ה מי) ובקידושין (סב, ב ד"ה גר), ע"ש. וכן היא דעת הרא"ש (שם סימן לא) והרשב"א (בחדושי שם), וכן היא דעת כמה מרבתינו הראשונים (שם) שהחמירו לדמות משפט הגר – למשפט גזילות וחבלות אשר מדאורייתא בעינן לעיכובא שיעשו דוקא בפני שלושה מומחים. ברם לעומתם חזינן במרדכי (יבמות פר' החולץ רמז לו) שהביא דעת הר' יהודה ב"ר יו"ט ורבינו שמחה, אשר השוו את משפט הגר – לדיני ממונות דמדאורייתא סגי אפילו בפני דין אחד (והו"ד בב"ח יו"ד סימן רסח ד"ה וכל ענייניו), ע"ש.

הנה כי כן לפנינו שלוש סוגיות בש"ס דסתרי אהדדי לגבי "משפט" הגר, ומהם נפרדו שלוש דעות ברבתינו הראשונים: לדעת רש"י ורבנו גרשום ורבינו שמחה והרמב"ן, סגי אפילו בשלושה הדיוטות, כמשמעות דברי הגמ' ביבמות (מו, ב ו-עט, א). ולדעת המאירי ור"י הזקן, צריך שיהיו שלושה תלמידי חכמים, כדברי הברייתא ביבמות (מו, ב). ולדעת התוס' והרא"ש והרשב"א, צריך שיהיו שלושה דיינים מומחים ואף דבזה"ז לית לן סמוכים מ"מ שליחותיהו עבדינן, כפשוט דברי הגמ' ביבמות (מו, ב) דיליף לה מדכתיב ביה "משפט" ומדאורייתא אין משפט פחות משלושה דיינים מומחים כדין גזילות וחבלות.

וגם דעות הרמב"ם והטו"ש והרמ"א, נפרדו בעקבותם. וכה הם דברי הרמב"ם (איסור"ב פ"ג הלכה יז): "גר שלא בדקו אחריו וכו' ומל וטבל בפני שלושה הדיוטות, הר"ז גר". ושוב חזר להורות כן להלן (פ"ד הלכה ו) "ושלושה עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת מצוות", ע"ש. ומפורש בדבריו דסגי בשלושה הדיוטות, וזה מורה כשיטת רש"י וסיעתו. אולם מדברי הטו"ש (יו"ד סימן רסח סעיף ג) שמעינן לכאורה שצריך שיהיו ג' דיינים הכשרים לדון, וז"ל: "וכל ענייניו בין להודיעו המצוות ולקבלם בין המילה ובין הטבילה, צריך שיהיה בשלושה הכשרים לדון וביום", עכ"ל. וזה מורה כשיטת התוס' והרא"ש וסיעתם. ואילו הרמ"א (שם סעיף ב) הצריך "שלושה תלמידי חכמים", וזה מורה כשיטת המאירי ור"י הזקן. ומיהו אין זה פשוט בדעת השו"ע, שכן הוא עצמו (שם סעיף ב) גבי דין הטבילה העתיק את לשון הרמב"ם "ושלושה עומדים על גביו", ובלאו הכי דוחק הוא שיחלוק ע"ד הרמב"ם מבלי שיזכיר אפילו את דבריו. ועל כן נלענ"ד ברור דמ"ש (בסעיף ג) "בשלושה הכשרים לדון" אין הכוונה שצריך שיהיו דיינים מומחים, אלא שיהיו "כשרים" מצד עצמם לדון לאפוקי פסולי עדות דקי"ל שאינם כשרים לדון (וכן מבואר באחרונים). וזה מוכח ומבואר, מהא דהוסיף עליה הרמ"א (בסעיף ב) שלושה תלמידי חכמים, ומדפליג עליה ש"מ דאליבא דהשו"ע א"צ אפילו שיהיו ת"ח אלא סגי בשלושה הדיוטות, וכדפי'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכבר הכריעו הפוסקים האחרונים, שלכתחילה עדיף שיהיו כל השלושה תלמידי חכמים חשובים. וכך פסק בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן רמח) שצריכים כל השלושה להיות דיינים הראויים לדון בדיני ממונות. וכתב שלכל הפחות צריך שיהא אחד מהם בקי היודע סברות בדינים (מה שנקרא בלשון חכמים: "סביר"). וכך כתב הגר"מ שטרנבוך בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן תריח). וכך כתב הגרש"א שטרן בספרו גירות כהלכתה (פרק ז סעיף ג-ד), וז"ל: "בית דין מורכב מאנשים הכשרים לדון דיני ממונות, ואין צריך שיהיו דוקא מומחים. אך צריך שיהיו תלמידי חכמים היודעים ומבינים בהלכה, ובקיאים בהלכות גירות, ויראים וחרדים לדבר ה'", עכ"ל. וכך כתב הג"ר משה קליין בספרו משנת הגר (הלכות גרים פרק שלישי הלכה טז), וז"ל:

"בית דין העוסק בקבלת גרים צריך שיהיה מורכב משלושה דיינים הכשרים לדון בדיני ממונות, ואין צריך שיהיו הדיינים מומחים וסמוכים, ומכל מקום צריך שיהיו שלושת הדיינים תלמידי חכמים יראים ושלמים, ושיהיה לכל הפחות אחד מהם בקי בהלכות גירות על כל פרטיהן."

ובדיעבד אם נמצא אחר מעשה הגירות שכל השלושה הם הדיוטות שאינם בקיאים כלל בדיני גירות, פסק המהר"ם שיק (שם), שאינו גר, שהרי מעיקרא הם פסולים לדון. וחלק עליו הגר"מ פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן קנט) ודעתו להקל בזה שאפילו אם נעשה סדר הגירות כולו בפני שלושה הדיוטות ממש שאינם בקיאים כלל בדיני הגר, הוי גר, ובלבד שיבדקו חכמים אם כדין עשו.

ומכלל דברים אמורים נמצאנו למדים, שהגיון הרפורמי מופקע הוא מכל השיטות. שכן לא מבעיא לדעת התוס' והרא"ש וסיעתם דבזה"ז אין בדינו לגייר אלא מכח שליחותם של ב"ד סמוכים, ואיך יעלה על הדעת שב"ד רפורמי יפעל בשליחותם של הסמוכים, וכי לשלוחים כאלו פיללו הסנהדרין בלשכת הגזית (וע"ע בשו"ת הר צבי יו"ד סימן רטז ובספר פסקי עוזיאל סימן סא שהביא בשם הגר"פ פרנק סברא מעין זו), זאת ועוד שהם אינם מחזיקים עצמם כממשיכי משפט התורה הצרופה כפי שהיא מסורה בדינו מדור לדור, ונמצא שאין כאן לא דעת שליח ולא דעת משלח. וכן לא מבעיא לדעת הרמ"א וסיעתו דבעינן שלושה "תלמידי חכמים", והמה רחוקים כרחוק מזרח ממערב מלהיות ת"ח וכבר קבעו רבותינו בש"ס (יומא עב, ב) "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". אלא אפילו "כשלושה הדיוטות" אינם נחשבים לענין זה, שהרי גם לדעת המקילים בג' הדיוטות מ"מ בעינן שיהא שם "בית דין" חל עליהם, דהא "משפט" כתיב ביה ואין משפט פחות משלושה הראויים מצד עצמם לדון וכמ"ש השו"ע שיהיו "כשרים לדון", והלכה פסוקה היא בש"ס (נדה מט, ב) ובכל עמודי ההוראה שכל הפסולים להעיד פסולים לדון, והרי מבואר בסנהדרין (כו, א) דאפילו עבר על עבירה אחת שחייבין עליה מלקות הר"ז פסול לעדות משום "דרשע" קרינן ביה, ואצ"ל במי שעובר במוצהר על הרבה מצוות מן התורה ומחלל שבת בפרהסיא וכו' וגם כופר בחלק מ"ג עיקרי האמונה כגון תורה משמים ותחיית המתים וכו'. וגדולה מזו למדנו מדברי הגרע"א (הו"ד בפ"ת חו"מ סימן ז ס"ק כא) שהפסול לדון חמור טפי, שכן פסול הוא לדון אף בעבירה דרבנן בלא הכרזה, ודלא כנראה מדברי הרמ"א שם סי"ח דגם בדיין בעי הכרזה בעבירה דרבנן, דהכרזה בדיין מאי דכר שמיה, ע"ש.

וידוע לכל שהרפורמים רמסו ברגל גסה כל דברי חכמים כמו יו"ט שני של גלויות ודיני מוקצה וכו'. ובלאו הכי כבר הארכתי בפס"ד אחר (עיין בספרי שו"ת אבני עזר ח"ה סימן כ אות א) להוכיח בראיות ברורות ומקורות נאמנים, דכשהדבר מפורסם לכל, א"צ הכרזה או עדות בב"ד כדי לפוסלו לעדות, משום דאנן סהדי וכו', ע"ש. וכן העלה בפשיטות בשו"ת אגר"מ (יו"ד ח"א סימן קס), גבי מי שהוא בחזקת מופקר להרבה איסורים ולכפירה בהרבה עיקרים כדוגמת הרפורמים והקונסרבטיבים, הרי אנן סהדי ששם בזוי עליו ופסול הוא לדון ולהעיד אף בלא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קבלת עדות בב"ד, ע"ש. ופוק חזי לדברי הרמב"ם (הלכות סנהדרין פ"ב הי"ד): "ואסור לאדם חכם לשבת בדין עד שידע עם מי ישב, שמא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים, לא בכלל בית דין".

והלום יש לפקפק בגיור הרפורמי, מצד הטבילה שלא היתה בפני ב"ד או עדים כלל כמנהגם (ובפרט בטבילת גיורת). דהנה נודע בשערים פלוגתת הראשונים, האם גם לגבי הטבילה בעינן לעיכובא שתהיה בפני שלושה: דעת התוס' והרא"ש (יבמות שם), שרק לכתחילה בעינן שתהיה בפני שלושה הכשרים לדון וביום, אבל בדיעבד אם לא טבל אלא בפני שנים ובלילה אפילו לא טבל לשם גירות אלא איש שטבל לקריו ואשה שטבלה לנדתה הוי גר ומותר בישראלית. אך לדעת הרי"ף (שם) והרמב"ם (פי"ג מהלכות איסורי"ב) אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שניים או בלילה מעכב ואסור בישראלית. ועיין בשו"ע (יו"ד סימן רסח סעיף ג) שסתם כדעת התוס' והרא"ש ואח"כ הביא דעת הרי"ף והרמב"ם, ולפי הכלל המסור בדינו בפסקיו – דסתם ויש הלכה כסתם, נראה דפסק עיקר שאין הטבילה בפני שלושה מעכבת. וכן העלה מרן פאר הדור (שו"ת יבי"א ח"א יו"ד סימן יט) אודות טבילת גיורת, וכה היא מסקנת דבריו אחרי שהקיף בזה לאורך ולרוחב כדרכו בקודש:

"זאת תורת העולה שאין להקל לכתחילה בדין זה, וצריכים הדיינים להיכנס לבית הטבילה לראות במו עיניהם טבילת הגיורת, ויש בזה ב' דרכים וכו'. אולם להקל לטבול שלא בפני ב"ד, אינו נכון כלל, ועל הב"ד לעמוד בכל תוקף נגד המחדשים והמודרניים למיניהם."

הרי שנמשך למ"ש השו"ע בדעה ראשונה שבדיעבד אין זה מעכב, אלא שיש לעמוד בתוקף שלא להפוך את הבדיעבד לכתחילה. ומ"מ גם לפי דעה ראשונה, הרי מפורש בשו"ע שצריך שניים אף בדיעבד, ועיין בש"ך (שם ס"ק ז) שביאר טעמו בזה"ל:

"מיהו י"ל דנקט שניים כיון דאם מכירין אותו שהיה עכו"ם אינו נאמן לומר גיירתי עצמי כדלקמן, וא"כ צריכים שיהיו שניים לפחות שידעו שנתגייר כראוי, ואף באשה נראה בשעה שטבלה נפשה היו צריכין לאנשים רואים אותה שטבלה להיות עדים בדבר."

וכן מבואר בבה"ט (שם ס"ק ז), ע"ש. הרי לפנינו מפורש דאף למ"ד שא"צ ב"ד לעיכובא גבי טבילה, מ"מ בעינן שני עדים כשרים לעיכובא. וכאמור הרפורמים כפי שנמסר לי אינם מקפידים בזה כלל ובפרט בטבילת הגיורת (וכפי שרמז היבי"א בתשו' הנזכרת אודות "המודרניים למיניהם"), וא"כ פשוט שאין כאן גירות כלל. ואפילו אם ימצא שהם מקפידים בזה, הרי שכבר ביארנו שעדיהם פסולים מהתורה, ואין כאן עדות כלל. ועוד אפשר היה להוסיף לפקפק בגיור הרפורמים מכמה טעמים אחרים, כמו דיני המקוה והחציצה וכו' אשר מן הסתם אינם מקפידים עליהם ואף אינם בקיאים בדיניהם כלל ועיקר, אלא שדי בכל זה ואכהל"ב ועוד.

וכבר פשטה ההוראה ברבים מפוסקי זמנינו שלא לחוש כלל לגיורי הרפורמים – הן להקל והן להחמיר, כלומר שא"צ גט לאשתו אפילו לחומרא, ואצ"ל שאין לחוש משום ממזרות כתוצאה מגיורים מעין אלו כמו בנ"ד. ויש שהפליגו לאסור עפ"י ההלכה להצריך גט לאשתו, כדי שלא יאמרו שהוא יהודי ויבואו להתחתן עמו (עיין אגר"מ אהע"ז ח"ג סימן ג ויו"ד ח"א סימן קס, ושו"ת שבט הלוי ח"י סימן רכז, ושו"ת משנה הלכות ח"ב סימן קצג). ודי אם נזכיר בזה מ"ש הגר"מ שטרנבוך בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן תריב ד"ה מפקפק) אודות גיור שנעשה בפני ב"ד אורטודוקסי המוחזק בב"ד כשר, אלא שהתברר שאחד הדיינים כופר בדברי חכמים, וכה הם דבריו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"באופן זה שנשאלתי שאחד הדיינים הוא בעל דעות כפירה, עד שהעידו שאמר לדוגמא אפילו טבילת כלים שזהו מנהג שנהגו בו מימות קדם, ואין בזה חיוב היום, וכן בכמה מצוות וחיובים מזלזל, אין עליו תורת דין, וא"כ חסר כאן מהבית דין שאין כאן שלושה, יש לפקפק בעיקר הגירות שצריך משפט והיינו בשלושה דיינים וכאן אחד מהם פסול, וב"ד בקבלת מצוות מעכב כמבואר בש"ך יו"ד סימן רסח ס"ק ט."

ו. ואם לחשך אדם לומר, שאין די בזה אלא כדי להסיר מהבן שלפנינו חשש ממזר ודאי, אבל עדיין דין ספק ממזר רביע עליה, דהא קי"ל (רמב"ם איסור"ב פט"ו הלכה יב וטוש"ע אהע"ז סימן ד סעיף כו) גבי מזנה "כשם שזינתה עמו כך זינתה עם אחרים", וא"כ יש לנו לחשוש דילמא זינתה נמי עם ישראל כשר והו"ל ספק ממזר דאסור הוא מדרבנן לבוא בקהל. והן אמת שאמו התגוררה בבית אחד עם הנטען והיתה מיוחדת לו וגם הבן דר עמהם והוחזק כבנו, וכל שלושת הצדדים – הבעל והאשה והנטען טוענים שהוא אביו. מ"מ תינה לדעת הרא"ש דס"ל דאפילו בזונה אם היתה מיוחדת לו אמרינן דודאי הולד ממנו, אך לדעת רבים מרבנותינו הראשונים דס"ל דאפילו במיוחדת חיישינן דילמא זינתה עם אחרים, הדרנא לספיקן.

דהנה בשו"ע (אהע"ז סימן ד סעיף כו) פסק גבי פנויה שזינתה וילדה, דאינה נאמנת לפוסלו אפילו מודה אותו פלוני שנבעלה לו, דכשם שזינתה עמו כך זינתה עם אחרים. והוסיף הרמ"א: "ואפילו היתה מיוחדת לו אינה נאמנת עליו". ומקור דבריו בנמוק"י (יבמות כג, ב) דאפילו בפילגש המיוחדת לו, אינה נאמנת עליו, ע"ש. ושוב חזר להורות כן גבי יבום (סימן קנו סעיף ט), וז"ל: "ואם היו חבושים בבית האסורים – שודאי הוא ממנו, פוטר". וש"מ דדוקא בכה"ג שהיו חבושים הוא דפוטר מן היבום, אבל במיוחדת לו הר"ז חולצת משום דאמרינן כשם שזינתה וכו'. ומקור דבריו במרדכי (יבמות סימן יב). ועיין בביאור הגר"א (שם ס"ק כט) שכתב, דשיטה זו היא כדעת הנמוק"י הנז"ל. ואמנם כאמור הרא"ש פליג עלייהו וס"ל דאפילו בזונה אם היתה מיוחדת לו אמרינן דודאי הולד ממנו, וגם הרמ"א הביא שיטה זו (שם) בשם "וי"א", מ"מ כיון דסתם בתרי דוכתיה כדעת הנמוק"י והמרדכי, ש"מ דהכי ס"ל עיקר להלכה. ובפרט לפי מ"ש האחרונים (עיין ש"ך יו"ד סימן רמב) דהכלל דסתם ויש – הלכה כסתם, נוהג גם בפסקי הרמ"א. איברא שכבר העלו הפוסקים שאין אומרים רוב בעילות מהנטען, דכשם שזינתה עמו כך זינתה עם אחרים. והא דקי"ל רוב בעילות מהבעל, הוא מפני שבעלה משמרה משא"כ לגבי מי שהיא חיה עמו בזנות (עיין שו"ת חוט השני סימן יח).

אף את פתח לו שאין מקום לחוש לזה בנ"ד, מתרי אנפי. חדא, הרי מפורש בח"מ (שם ס"ק כו) ובב"ש (שם ס"ק מב) שגם לדעת הרמ"א וסיעתו לא חיישינן דילמא זינתה עם אחר כל שהיתה מיוחדת לו, אא"כ הוא מכחישה, אבל כל שהוא מודה לדבריה ואומר שהבן שלו פשיטא שהוא בנו לכל דבר אפילו ליורשו (ובח"מ הוסיף אף בדדימא משום דאין הלכה כאביי), ע"ש. והרי בנ"ד הנטען מודה וטוען בעקשנות שהבן שלו ("במליון אחוז" כלשוננו) והוא מתגורר עמו ואף רשם אותו בכל המסמכים כבנו לכל דבר, וגם הוסיף שהוא דומה לו ומוכן הוא לבדיקת רקמות וכו'. ותו, הרי הרמ"א עצמו הוסיף שם, בזה"ל: "ודוקא פנויה אבל אם זינתה תחת הבעל אפילו אומרת של פלוני הוא והוא ממזר אין חוששין לדבריה דתולין רוב בעילותיה בבעל וכשר ומותר בקרובות אותו פלוני שאומרת עליו", עכ"ל. וא"כ ממ"נ, אם יש לאשה שלפנינו דין של "אשת איש" אע"פ שהיא ובעלה טוענים שהיו פרודים בכל תקופת הריון הבן, הרי שתולין את הבן בבעל וכשר. ואת"ל דבכה"ג אין לה דין של אשת איש ודינה כדין "פנויה" מזנה, הרי גם הרמ"א מודה דכל שהיתה מיוחדת לו והוא מודה לה פשיטא שהוא בנו לכל דבר, כדפי'. אלא שיש לפקפק אם יש לאשה שבפנינו דין פילגש המיוחדת לו, שהרי כאמור לעיל (רקע עובדתי) מתסקיר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

העו"ס עולה בכירור כי תחילת ההריון היה באשדוד עת התגוררה לבדה עם בתה במדור ששכר לה בעלה, תוך הדגשה כי הנטען התגורר בבאר שבע, וא"כ בעת ההריון אפשר שעדיין לא היתה מיוחדת לו, וצ"ע.

ובר מן דין, הרי הלכה פסוקה היא ברמב"ם (הלכות איסור"ב פט"ו הלכה יט): "אמר האב אינו בני או שהיה בעלה במדינת הים, הרי זה בחזקת ממזר. ואם אמרה מעכו"ם ועבד נתעברתי הרי הולד כשר, שאין הבעל יכול להכחישה בדבריה". ולכאורה אין מקום לחלק בין כשהיא יודעת בוודאות שהוא עכו"ם – לבין כשאומרת לפלוני ישראל נתעברתי ואח"כ התברר לנו שהוא עכו"ם כמו בנ"ד, שהרי לפי הטעם שנתן הרמב"ם לדבריו "שאין הבעל יכול להכחישה בדבריה" אין מקום כלל לחלוקה זו, ובפרט שבנ"ד גם הבעל עצמו טוען שהבן נולד מהנטען. ואפשר שלזה כיוון הרמ"א במה שהוסיף "והוא ממזר", ר"ל דדוקא כשעל פי דבריה הוא ממזר אין חוששין לדבריה משום שאינה נאמנת לפוסלו, אבל כל שע"פ דבריה הולד כשר כמו בנ"ד שפיר נאמנת להחזיקו בכשרות.

וכמו כן אין להשיב על דברינו, מהא דאיתא ביבמות (מז, א):

"מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי, א"ל רבי יהודה יש לך עדים א"ל לאו, יש לך בנים א"ל הן. א"ל נאמן אתה לפסול את עצמך, ואי אתה נאמן לפסול את בניך [...] א"ר נחמן בר רבי יצחק הכי קאמר ליה, לדבריך עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים וכו'. ומסקינן – והלכתא כוותיה דרב נחמן בר יצחק."

ופי' רש"י: "ואין עדות לעכו"ם, הואיל ובניך מוחזקין בכשרות אין אתה נאמן להעיד עליהן ולפוסלן". וכן הוא פסק השו"ע (יו"ד סימן רסח סעיף יא): "מי שהיה מוחזק כישראל שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי ויש לו בנים, אינו נאמן על הבנים אבל נאמן על עצמו". ולכאורה ה"ה נמי בנ"ד שאין לנו שום עדות שנתגיירה זולת דבריה שנתגיירה אצל רב רפורמי והוי כאומרת נתגיירתי ביני לבין עצמי, דלאו כל כמינה לערער אחר יהדות בניה. מיהו אין הנדון דומה לראיה, שכן התם מיירי רק במי שהחזק בכשרות, כמתבאר מפ"י רש"י וכמפורש בשו"ע "מי שהיה מוחזק כישראל". משא"כ בנ"ד שלא החזקו הסבתא ובניה כישראל, שהרי מעולם לא התבררה יהדותם בב"ד של ישראל כמתחייב עפ"י תקנות הרה"ר לכל עולי התפוצות משנת 1990, ואפשר שזו הסיבה שאיש מהם לא נשא אשה כדמו"י, זולת האח שלא התירוהו לישא אשה כדמו"י עד אשר הצריכוהו גיור מושלם כדין. וגם אם ימצא מי מבין שכניהם או מכריהם שהחזיקום לישראל, אין זו חזקה כלל, מפני שבטעות יסודה יען כי הסבא יהודי, ואפשר שגם ידעו כי הסבתא נתגיירה אך לא ידעו ולא יבינו כי אין ממש בגיורה. וכבר הארכתי במקו"א להוכיח שחזקה אשר בטעות יסודה – אינה חזקה, ואכהל"ב.

ז. ודע דאף אי יהינן שלא יצא הדבר מדי ספק, הרי שיש לנו לצרף ספק אחר שמא נתעברה מבעלה. שכן הבן שלפנינו נולד כחודשיים קודם מתן הגט, והיינו בעודה נשואה לבעלה כדמו"י. וגם זמן הפירוד שהיה ביניהם קודם לכן, אינו ברור כלל כפי שסקרנו בפתח דברינו (רקע עובדתי), ואדרבה הוכחנו מתוך גרסאותיהם הסותרות שאפשר שלא היו פרודים לחלוטין יותר משנה, ונמצא שתחילת הריון הבן היה בעודה מתגוררת באשדוד תחת חסות בעלה ואולי אף בטרם הכירה את הנטען. ואכן כך עולה בכירור מתסקיר העו"ס (אשר נכתב עפ"י האשה), שנקלטה להריון עם הבן עת התגוררה בעיר אשדוד והנטען התגורר בבאר שבע. וא"כ גם אם נולד בחודש העשירי, הרי שנוכל לתלות בסברת הש"ס ביבמות (פ, ב) דהולד משתהי במעי אמו עד יב"ח, וכן נפסק בכל המורים ובכללם הרמב"ם (הלכות איסור"ב פט"ו הלכה יט) והטוש"ע (אהע"ז סימן ד סעיף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(יד), ודלא כהתוס' (נדה לח) וספר האגודה (הו"ד בב"ש שם ס"ק יז) דס"ל דלא קי"ל אשתהי. וכה הם דברי הרמ"א (שם): "אבל תוך י"ב חודש אין לחוש, דאמרינן דאשתהי כ"כ במצי אמו".

ואמנם הרמ"א סייג שם את דבריו וכתב בשם תשו' מיימוני: "ודוקא שלא ראו בה דבר מכווער, אבל ראו בה דבר מכווער לא אמרינן דאשתהי כ"כ וחיישינן ליה, ע"ש. מ"מ יעויין בשו"ת רע"א (מהדורא קמא סימן צט) דכתב אהא דמחמיר הר"ם באשתהי עם כיעור, הוא "דוקא בריעותא גדולה של כיעור", ושם (סימן קד) הוסיף דבעינן "כיעור גדול" ולא פריצותא בעלמא, ע"ש. וגדולה מזו העלה בתשובה אחרת (סימן קכח והו"ד בפ"ת אהע"ז סימן ד ס"ק לז), אודות א"א שילדה תוך יב"ח מיום שהלך בעלה, והתיר את הולד משום דאמרינן אשתהי, וז"ל: "ואף דבכיעור לא מקילין בכה"ג מ"מ י"ל דזה רק להתיר עצמה, אבל הולד י"ל דנאמנת", ע"ש. והרואה יראה שם שדן בכיעור גדול. ושוב חזר להורות (שם סימן קא), דלגבי הולד א"צ חזקת כשרות, ע"ש. הרי לפנינו מפורש, דאמרינן "אשתהי" כדי להתיר את הולד אפילו במקום כיעור גדול האוסר אותה על הבעל והבועל. וראיה ניצחת לזה, יש להביא מדברי הרמ"א עצמו (שם סעיף כו), וז"ל: "אבל אם זנתה תחת הבעל אפילו אומרת של פלוני הוא והוא ממזר, אין חוששין לדבריה דתולין רוב בעילותיה בבעל וכשר ומותר בקרובות אותו פלוני שאומרת עליו", עכ"ל. וע"ש בח"מ (ס"ק כז) שפי' דברי הרמ"א הללו, אפילו כשיש עדים שזנתה, ע"ש. והרי כשיש עדים שזנתה תחת בעלה, פשוט וברור שאסורה עליו ועל הבועל, ואעפ"כ אין בזה כדי לאסור את בניה, וכדפי'.

ובלאו הכי כבר רבו הפוסקים שתולין ספק שנתעברה מבעלה גם בהיותם פרודים בלא ג"פ ובפרט כשהיו מתגוררים שניהם בעיר אחת, אפילו כשהיתה מיוחדת לנטען והתגוררה עמו בבית אחד. וגדולה מזו הורה הלכה למעשה מרן פאר הדור בשו"ת יבי"א (ח"ט אהע"ז סימן ו), שגם אם נתגרשה מבעלה הראשון בערכאות ונישאה לאחר בערכאות, יש לתלות ספק שנולד מבעלה הראשון ואפילו שהאם אומרת בפירוש שהבן הזה נולד מבעלה השני וגם הוא מודה בכך, וכה הם תמצית דבריו:

"ואין לפקפק על הספק דשמא מבעלה הראשון נתעברה והיא כבר נתגרשה ממנו בערכאות, ואפשר שלא יחשב כספק השקול. זה אינו, שאדרבה כיון שלא נתן לה גט כשר מוכח שעדיין עינו בה ולא הותר הקשר שביניהם, ויותר יש לתלות הולד בבעלה הראשון שהיא מותרת לו ע"פ הדין ולא בבעלה השני שהוא חי עמה באיסור אשת איש. ופוק חזי להגאון בעל ההפלאה בספרו פנים יפות (פר' אחרי מות עה"פ ערות אחותך לא תגלה) שכתב, ונראה דהא דאמרינן רוב בעילות הולך אחר הבעל, אין הפירוש מפני שבעלה רגיל אצלה בביאות הרבה יותר מאחרים, שהרי אפילו לא נתייחד הבעל עמה אלא פעם אחת תולין את הולד בבעל, שהרי לא חילקה התורה בזה, אלא הפירוש הוא שרוב הנבעלות ומתעברות מבעליהן וכו'. וכ"כ עוד בספרו נתיבות לשבת (סימן ד ס"ק ט), שגם בהלך בעלה למדינת הים שאינו מצוי אצלה כל כך אמרינן רוב בעילות אחר הבעל, דכיון דאיכא חזקת כשרות עדיף טפי לתלות בו."

ע"ש בכל תשובתו הבהירה. ודון מניה ואוקי באתרין, דכ"ש בנ"ד שלא נתגרשה מבעלה אפילו בערכאות אלא רק נפרדה ממנו, וגם לא נישאה לנטען בערכאות אלא רק התגוררה עמו בבית אחד, פשוט וברור שיש לנו לתלות ספק שנתעברה מהבעל. זאת ועוד, שיש לצרף לזה האי סברא דתלמודא (יבמות לה, א) "דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר", ע"ש. ובפרט באשה שלפנינו המודעת היטב בחומרת פסול של ממזרות, ובודאי נזהרה שלא תתעבר מהנטען, וגם אם חרף זהירותה נתעברה ממנו הרי שקרוב לודאי שהיתה מפילה את עובריה (ובפרט שבעלה שלח להזהירה "שעדיף שהיא תפיל כי זה לא שלי", כפי שטען בפנינו). ופוק חזי לדבריו החדים של הריב"ש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(סימן תמז): "שאינ תולין לעולם בזנות, כל שאפשר לתלות בבעלה אפילו על צד הרחוק, דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר", ע"ש. וע"ע באוה"פ (סימן ד ס"ק סא אות ה) שכתב בשם התועפות ראם (אהע"ז סימן מד): "שאפילו היו ביאות אחרים מרובים מביאות הבעל, אמרינן רוב בעילות מהבעל משום דמזנה מתהפכת שלא תתעבר, ע"ש. ואף שהיה מקום לכאורה להחשיבה כדין "פרוצה ביותר", שהרי הודתה בפנינו שזינתה תחת בעלה וגם עברה להתגורר בבית הנטען, ולדעת רבים מרבתינו הראשונים והאחרונים חוששין לבניה אף משום ממזרות. מכל מקום כבר הוכחתי בפס"ד אחר (כדין פרוצה ביותר אות ד) ע"פ ראיות ברורות, שאין דין פרוצה ביותר נוהג אלא במי "שמפקרת עצמה לכל בפרהסיא בזנות" – כהגדרת הסמ"ג, או לפחות "כשיש עדי כיעור ופרוצה בפרהסיא בגיפוף ונישוק וביחוד ואיכא רגליים לדבר" – כהגדרת מהר"י מברונא. משא"כ האשה שלפנינו שאין אנו חיים אלא על פי הודאתה שזינתה תחת בעלה ובצנעא, וז"פ.

ואין לתמוה היאך יש מקום בנ"ד לתלות ספק בבעל, נגד הכחשתו שהבן הזה "אינו שלי". והרי יש נאמנות לאב מדין יכיר לטעון על אחד מבניו שאינו בנו, ואף להחזיקו כממזר ודאי, כמפורש בתורה (דברים כא, יז) ובש"ס (קידושין עח, ב) ובכלל המורים ובכללם הרמב"ם (הלכות איסור"ב פט"ו הלכה טו-טז) והטור"ע ורמ"א (אהע"ז סימן ד סעיף כט). שכן כבר הארכנו בפס"ד רבים (וערוכים המה בספרי שו"ת אבני עזר חלקים ה-ו), שדין יכיר המחזיק את הבן "לממזר ודאי" אינו פשוט כלל ועיקר, יען כי רבו בו הפרטים השיטות והסייגים, עד שאם נחבר יחדיו אפילו רק את חלקם כמעט ולא ימצא ממזר ודאי "בתורת יכיר". והרי לפניך עיקרם בקציר האומר:

(א) "א שאין האב נאמן אא"כ הוחזק שהוא בנו, ואצ"ל כשהוחזק לנו שאינו בנו (כן מוכח בדברי הרמב"ם והשו"ע שם וע"ע אוצה"פ שם סעיף כט). (ב) "א שאין האב נאמן אלא בדרך של הכרת בכורה, והיינו כשאומר על הבן הקטן שהוא הבכור (בה"ג והו"ד דבריו בפ"ת שם ס"ק לז וכן היא דעת ר"ת הו"ד בתוס' יבמות מז, א ד"ה והלכתא. ועיין בשו"ת מהר"ם בן חביב המצורף לספר עזרת נשים סימן יא שסמך ע"ד הבה"ג ור"ת לחוד לעשות ספק). (ג) "א שאין האב נאמן לומר שאינו בנו, אלא רק כשאומר בני זה ממזר, והיינו כשאומר שבא על הערוה בשוגג (ריא"ז בשלטי הגיבורים קידושין שם). (ד) "א שאין האב נאמן כשאשתו מכחישתו (תוס' רי"ד קידושין שם, ועיין בתשו' הגרע"א סימן קכח והו"ד בפ"ת שם שצירף דעת הבה"ג והריא"ז ותוס' רי"ד יחדיו לעשות ספק, ובשו"ת אמרי יוסף ח"ב סימן קיד סמך ע"ד הגרע"א הללו גם בלי צירוף שיטת תוס' רי"ד). (ה) "א שאין האב נאמן אלא בהכרת דבר ברור בלי ספק שאינו בנו, אבל כשאף לדבריו אפשר שזהו בנו אינו נאמן (תשב"ץ ח"ב שאלה צא וכן היא דעת הגרע"א שם והו"ד בפ"ת שם). (ו) "א שאין הבן ממזר ודאי כשרק אומר שאינו בנו, אלא צריך שיאמר עליו בפירוש שהוא ממזר (שו"ת נודע ביהודה סימן ד והוכיח כן בדעת הרמב"ם שם והו"ד בפ"ת שם ס"ק לו). (ז) "א שאין האב נאמן כשהכרתו נסמכת על דברי אחרים, כגון אשתו (ב"מ אהע"ז סימן ו ושו"ת צמח צדק אהע"ז סימן יד אות ט, ודלא כהב"ש סימן ו ס"ק כו ושב שמעתתא ש"כ פ"כ). (ח) "א שאין האב נאמן כל שיש לתלות שמשקר בשביל לפטור עצמו ממזונות (שו"ת רע"א שם ושו"ת חת"ס אהע"ז סימן יג). (ט) "א שאין האב נאמן על העובר, מפני שאין הכרה לעובר (הגהות רע"א על שו"ע חו"מ סימן רעז סעיף ג והוכיח כן מדברי הרא"ש ב"ב פ"ח סימן כא). (י) "א שאפשר שאין האב נאמן כל שהוא רשע הפסול לעדות (תוס' רע"א על המשניות יבמות פ"ב). (יא) "א שאין האב נאמן מפי כתבו אלא רק במה שטוען בפיו, מפני שתולין שלא דייק בדבריו ובפרט כשלא נשאל על כך (באר היטב חו"מ סימן רעז סעיף יד בשם הגהת מהריק"ש). (יב) "א שאין האב נאמן אחר שהחזיק בו כמה שנים שהוא בנו לכל דבר (עפמ"ש הרשב"ם ב"ב קכז, בד"ה וחזר). (יג) "א שאין האב נאמן בדברים שאמר מחוץ לבית הדין (לב אריה ח"ב סימן מ).

הרי לפנינו י"ג עיקרים בדין יכיר, אשר בכל אחד מהם לחוד יש מי מרבתינו הראשונים והאחרונים המפקיעים את נאמנות האב לסלק את אבהותו מבנו בתורת ודאי. ועכ"פ בצירוף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמה מהם יחדיו, רבו הפוסקים שהורו שאין הבן ממזר ודאי אלא רק ס"מ, מפני שתלו ספק בבעל. וכ"ש בנ"ד שחברו בו מרבית מהסייגים הללו: ראשית הבן שלפנינו לא הוחזק כבנו, ואדרבה אפשר שהוחזק כבנו של הנטען. אין הכרתו בדרך של בכורה. אינו טוען שזה בנו וממזר הוא, אלא טוען שאינו בנו. אין הכרתו בדבר ברור בלי ספק שהרי גם לפי דבריו עדיין אפשר שהוא בנו מפני שנולד תוך עשרה חודשים (לפי הצד בדבריהם שנפרדו כשנה), זאת ועוד שהוא עצמו הפטיר בפנינו "אני אשמח אם אדע שהוא גם הבן שלי". יש לתלות שמשקר בשביל לפטור עצמו ממזונות, כפי שעולה לכאורה מתסקיר העו"ס (ובפרט שלדברי האשה הוא אף איים עליה בכל דרך שאם לא תוותר על החוב לביטוח לאומי עבור מזונות בתם המשותפת שהצטבר לסך 70,000 ₪ וכבר נמסר להוצאה לפועל, הוא ידווח על הבן לבית הדין הרבני. בהמשך גם ביקש "בואי תמחקי לי את החוב במזונות ואני ארד מענין הממזרות"! כמו כן הודה בעצמו לעו"ס כי "תשלום המזונות לבת מקשים עליו והוא אינו יכול לעמוד בו", ולדברי האשה חזר שוב ושוב לשכנעה להקטין את תשלום המזונות שנקבע בביהמ"ש ובתמורה לכך "הוא לא ידווח על בנם". הכרתו היתה על העובר. אפשר שיש לו דין אב רשע הפסול לעדות, שהרי הודה שחי עם אשתו חיי אישות ואף ידוע שנתעברה ממנו קודם הנישואין (בהיותה בחזקת נידה וא"כ הוא מחייבי כריתות. וטענתו בפני ביה"ד באשדוד כי "בכל מקרה היא טבלה גם לפני החתונה – התעקשתי שהיא תטבול כדין פילגש", נשמעת מגוחכת למדי לאור תשובתו לעו"ס כשנשאל איך אדם דתי מקיים יחסים עם אשה לפני החתונה: "אני גבר אני לא יכול רק לגור איתה אני לא נזיר [...] וגם הוסיף – כי אמנם הוא רב אך הוא לא רב פנטי... וכן לאור דבריו בפני ביה"ד באשדוד "הכרתי אותה כאשה חילונית – חיינו כדמו". שכן גם אם נניח שטבלה במקוה כדבריו, עדיין מהיכן אשה "חילונית" אשר זה עתה סיימה קשר של חיי אישות עם גוי במשך שלוש שנים תדע לשמור על כל דיני הטהרה כמו בדיקות וחציצה וכו', וכי מה תועלת יש בטבילה במקוה כשהיא עדיין נידה. זאת ועוד שבדין הראשון בפני ביה"ד באשדוד שלא בנוכחות האשה, הוא שיקר וטען "היא התעברה תיכף אחרי החתונה", ורק בדין השני שהיה בנוכחותה הודה בכך). ועל כן ברור ופשוט שאין נוהג בו דין יכיר לסלק את אבהותו מהבן בתורת ודאי, ושפיר יש מקום לתלות בו ספק כלשהו.

ח. ועל כולנה יש לנו לצרף ספק שלישי, שמא נתעברה מעכו"ם אחר. ואמנם האשה שלפנינו זינתה בעיר שרובה ישראל, מכל מקום כבר הוכחתי במקו"א (אבני עזר ח"ה סימנים יח-ט) שלדעת רבים מהפוסקים אין הולכין אחר הרוב גבי איסור ממזר, ולכן גם ברוב פסולין אצלה הולד ספק ממזר דמותר מהתורה, וזהו החידוש שחידשה תורה בהאי קרא ד"לא יבא ממזר" – ודרשינן עליה בגמ' (קידושין עג, א) ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא, והיינו שרק ממזר ודאי אסרה תורה אבל לעולם 'רוב' דינו כספק. כן פירש הב"מ (אהע"ז סימן ד סעיף כז) בתירוץ שני בדעת הרמב"ם – עפ"י דברי הר"ן והמגיד משנה, וכ"כ בעצי ארזים (שם סק"מ) והוסיף דמע"מ לא היה צריך קרא להתירו ובפרט למ"ד דספיקא דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן, וא"כ על כרחך האי קרא אתא להתיר אף ברוב פסולין, ע"ש. וכן מבואר בש"ש (שמעתתא ב פט"ו) ובשו"ת שערי ציון (ח"א אהע"ז סימן ה), שגם ברוב פסולין אינו אלא ספק ממזר, ע"ש. איברא שכן מפורש להדיא בבית מאיר (שם), שגם לדעת הרמב"ם והשו"ע (אהע"ז סימן ד סעיף כט) דס"ל שהאומר על אחד מבניו שאינו בנו דנאמן לפוסלו והולד ממזר ודאי, היינו דוקא בעיר שכולה ישראל. אבל כל שיש בה אפילו מיעוט גויים, אף לדבריהם יש לתלות שהולד הוא מגוי, ואדרבה יש לתלות בגויים הפרוצים בעריות מאשר בישראל הגדורים מן העריות ומהיכי תיתי לחשוד בכשרים, עכת"ד. וכן מתבאר מדברי הנודע ביהודה (תניינא תשובה לח), ע"ש. וכן מפורש בתשו' הגרע"א הנז"ל (הו"ד בפ"ת אהע"ז סימן ד אות לט), דכל דאיכא נכרים וראוי להסתפק בהם הוי ספק, והרמב"ם והשו"ע עיקר נאמנות האב אשמועין דדיינינן כודאי על פיו היכי דליכא לספוקי בנכרי. ועיין בחזון איש (אהע"ז סימן א אות יז) שהעיד ע"ד הגרע"א הללו, שמחורין הם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואמנם הגאון חת"ס (אהע"ז סימן ט) פקפק בזה, וכתב דרחוק מאוד שתשמע לו כי חרפה היא לה להיבעל לנכרי, ע"ש. מיהו כבר העיר הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סימן קמא) שדברי החת"ס נכונים בזמנים קודמים שהשנים כתיקונם והיהודים היו מובדלים מבני נכר, משא"כ אצל הבריות הללו שנהרס אצלם לגמרי המחיצה המבדלת בין ישראל לעמים הרי מילתא דפשיטא דתלינן בגוי כמו ביהודי, ע"ש. ודלא כהב"ש (סימן ד ס"ק נב) אשר ס"ל, שאם אינה טוענת בפירוש דמעכו"ם נתעברה לא מספקינן בנכרי, עיין עליו. ולולי דמסתפינא הייתי אומר שגם הב"ש והחת"ס מודים בנ"ד שתולין ספק בעכו"ם אף בלא שטענה כן, שהרי הודתה כי קודם נישואיה הכירה גוי והתגוררה עמו בחיי אישות במשך שלוש שנים! ופשוט דלא גרע "מעשה" בפועל מאשר "אמירתה". ועכ"פ ודאי שאינה בגדר "רחוק שתשמע לו כי חרפה היא לה להיבעל לנכרי" האמור בדברי החת"ס, כנלענ"ד ברור ופשוט.

וחיזוק גדול לתלות ספק בנכרי, מצינו בשו"ת תורת חסד (אהע"ז סימן ט) אשר הוכיח בראיות ברורות וסברות ישרות דאף את"ל דספק מנכרי בעיר שרובה ישראל הוא ספק קלוש כיון שדעתה מעורבת עם ישראל ושכיח טפי שזנתה עמהם ולא מעכו"ם, וקי"ל דספק שאינו שקול לא מצטרף לס"ס. מ"מ שאני איסור ממזר שספקו מותר מהתורה ורק רבנן אסרוהו, מיהו לא אסרו אלא בספק השקול, אבל לעולם כל שמצטרף עמו ספק אחר אע"פ שהוא קלוש מ"מ משוי ליה לרוב, כדאמרינן בכמה דוכתיה בש"ס (יבמות קיט, א וחולין עז, ב ובכורות כ, ב) "סמוך מיעוטא לפלגא והו"ל רובא", ע"ש.

וכאמור אין לבטל ספק זה בנ"ד, מ"מ ש"הב"ש והח"מ הנז"ל בדעת הרמ"א דגבי פילגש לא חיישינן דילמא זינתה עם אחר כל שהוא מודה לה ואומר שהבן שלו – כמו בנ"ד, שכן כבר הערנו לעיל דהיא גופא צ"ע האם האשה שלפנינו יש לה דין פילגש, שהרי ברור (מתסקיר העו"ס שנכתב עפ"י האשה) שתחילת הריון הבן היה בעודנה מתגוררת בגפה בעיר אשדוד במדור ששכר לה בעלה תוך הדגשה מפורשת שהנטען התגורר בבאר שבע ורק אחרי הריגה עברה להתגורר עמו שם, וא"כ אפשר שאין דין פילגש כלל לגבי ההריון הבן הזה. ועכ"פ מכלל ספיקא לא נפקא, ושפיר יש מקום לתלות ספק אפילו קלוש שמא נתעברה מגוי, וז"פ.

ברם אכתי אנו צריכים למודעי, שכן אפשר דלא הקילו כל הני רבוותי לתלות ספק מנכרי אף בעיר שרובה ישראל אלא כשעכ"פ האשה אינה לפנינו לבודקה או כשהיא שותקת, אבל לעולם כל שטענה בפירוש שנתעברה מהנטען כמו בנ"ד אפשר דכ"ע מודים שאין לתלות כלל בנכרי. ואכן מצינו חילוק זה מפורש בשער המלך (הלכות איסור"ב פט"ו הלכה יז), דכל שאומרת שנתעברה מבעלה (או מישראל אחר) אין תולים בנכרי, ובזה כתב ליישב את הסתירה הנז"ל ברמב"ם גבי דין יכיר בין מ"ש (שם) בהלכה טז דהולד ממזר ודאי – למ"ש בהלכה יט דהולד בחזקת ממזר (והיינו ס"מ כמבואר במ"מ שם), ע"ש. וכן היא דעת הרב חקרי לב (מ"ב אהע"ז סימן ד), ע"ש. וכן ראיתי בספר תבואות שמש (אהע"ז סימן טו וסימן קט) להגר"ש משאש זצ"ל אשר האריך להוכיח שאם טוענת שנתעברה מבעלה והוא מכחישה, אין לתלות בגוי כלל, כיון שהיא לא אמרה שהוא מגוי. וה"ה אם אמרה מישראל אחר נתעברה, דאין לנו לספוקי בגוי כלל. ושוב חזר להורות כן בספרו שמש ומגן (אהע"ז סימן סד), ע"ש. אך יש לתמוה טובא על שיטה זו, שכן מאחר וס"ל דתלינן בנכרי גם בעיר שרובה ישראל ואף ששתקה ולא טענה כן בפירוש ודלא כהב"ש, על כרחק הוא משום דס"ל שהיא בושה מלטעון שנתעברה מגוי, וא"כ מדוע שלא נאמר כן גם באומרת שנתעברה מבעלה או מישראל אחר.

ובאמת שמצאנו תמיהה זו מפורשת בתשו' הגרע"א (סימן קו), בזה"ל: "לבי מהסס וקשה עלי כתורמוס לסובלה, דהא ודאי שגנאי הוא לה לומר מגוי", ע"ש. [ואין סברא זו סותרת מ"ש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעיל דבנ"ד הכל מודים שאינה בושה לומר מגוי, שכן שפיר יש לחלק בין "שותקת" – למי שטענה בפירוש שנתעברה מבעלה או מהנטען המיוחד לה. דדוקא גבי שותקת אנו תולין בגוי, מפני שהוכיחה במעשיה שאינה בושה להיבעל לגוי, וכדפי'. משא"כ כשטוענת בפירוש שנתעברה מבעלה או מהנטען, נהי שאינה בושה להיבעל לגוי, מ"מ הוכיחה בדיבורה שעדיין בושה היא להודות שזינתה תחת בעלה או הנטען המיוחד לה. ומ"ש הגרע"א "גנאי הוא לה לומר מגוי", הוא לאו דוקא גוי, אלא הנקט חידוש טפי דאע"פ שנבעלה לגוי והבן כשר, מ"מ תולה בבעלה, וכדפי'. ודו"ק היטב כי זה אמת מצד השכל וההגיון. ועכ"פ מבואר מדבריו, שאין לחלק בין שותקת למי שאמרה בפירוש שנתעברה מבעלה או ישראל אחר – ובתרווייהו תלינן ספק מנכרי. וכן י"ל בדעת כל גאוני אשכנז הנזכרים שם שהסכימו עמו, ע"ש. ועליהם יש להוסיף דעת החזו"א שהעיד ע"ד הגרע"א הללו "שמחורין הם", וש"מ דה"נ ס"ל. איברא דמאי דילפינן מכללא מתשובה זו, מבואר טפי בתשובתו המפורסמת (סימן קכח) אודות מי שערער על אשתו שנטמאה ונמצא שם עדים על כיעורים ופסקו הב"ד שיגרשנה, ולאחר שגירשה ילדה בן ותבעה אותו בערכאות לזון את בנו וכו'. ואחר שפלפל בזה כיד ה' הטובה עליו, התיר את הבן לבוא בקהל מכח ס"ס – ספק מהבעל וכדעת הבה"ג והריא"ז ותוס' רי"ד, וספק מגוי, ע"ש. וש"מ דס"ל לתלות ספק מנכרי אף שתבעה מבעלה מזונות בטענה שהוא בנו.

וכן נלענ"ד להוכיח מתשו' הנוב"י הנז"ל (אות ג) שחילק בדעת הרמב"ם בין מי שאמר בפירוש על בנו שהוא ממזר – למי שרק טען שאינו בנו, ע"ש. ומהא דלא חילק בפשיטות דבהלכה טז מיירי הרמב"ם כשהאשה טוענת שנתעברה מבעלה ואילו בהלכה יט מיירי בשותקת – כדרך שפירשה הרב שעה"מ הנז"ל, ש"מ דס"ל דל"ש בזה דין השותקת מדין הטוענת שנתעברה מבעלה – ובתרווייהו תלינן ספק מנכרי. וכן מפורש להדיא בשו"ת עין יצחק (ח"א אהע"ז סימן ז) אשר דן אודות מי שנפרדה מבעלה ללא גט מחמת קטטה, ואחר זמן ילדה בן וטענה שהוא מבעלה יען כי היה מבקרה מעת לעת והבעל מכחישה וכו'. ומסיק להכשיר את הבן מכח ס"ס – ספק מהבעל וספק מנכרי, ע"ש. הרי שגם בטוענת בפירוש שנתעברה מבעלה, ס"ל דתלינן מנכרי. ופשוט שהרוצה להקל בזה כדעת כל הני רבירבי תקיפי, יש לו על מי לסמוך ועכ"פ מכלל ספיקא דדינא לא נפקא ואצ"ל דמכלל ספק קלוש לא יצא, וז"פ וברור.

הא קמן שלושה ספיקות לצדד בכשרות הבן שלפנינו: ספק מהנטען אשר יהדותו מוטלת בספק גדול עקב גירות אמו המפוקפק אשר קרוב לוודאי שאין בו ממש כלל ועיקר. וספק מהבעל, וספק מגוי. וכבר פשטה ההוראה בבתי הדין לסמוך לכתחילה ע"ד כל הני רבירבי תקיפי קמאי ובתראי שהתירו חשש של ממזרות אף בשני ספיקות בלבד, כמבואר בארוכה בשו"ת נדיב לב (סימן ג מד"ה גם מה שהצריך הרמב"ם). וכן היא דעת מהר"י וויל (סימן עד הו"ד בדרכי משה אהע"ז סימן ד אות ז ובב"ש ס"ק מג), וכן הסכים הרב אורים גדולים (דף לט ע"ד), ע"ש. ובשו"ת יבי"א (ח"ח אהע"ז סימן ט אות א) הוסיף כדרכו לתמוך היתר זה מפוסקים רבים, ובכללם התשב"ץ (ח"ג סימן פח) ושו"ת חסד לאברהם תנינא (אהע"ז סימן ו) ושו"ת חת"ס (ס"ס י) ועוד. וגם הרואה יראה בתשו' הגאון רע"א הנז"ל, שסמך ידו להתיר עפ"י ספק ספיקא, ע"ש. ואף שבשו"ת אהלי יעקב ממהריק"ש (סימן צט) מחמיר לייחוס שצריך ג' ספיקות להתיר, והביא שכן היא דעת כמה מגדולי הקדמונים, ע"ש. מ"מ הרי בנ"ד יש לנו ג' ספיקות להתיר אשר הראשון שבהם (הגיור הרפורמי) הוא קרוב לוודאי, וא"כ יש להתירה אליבא דכ"ע. וכבר הארכתי בזה בכמה פס"ד אחרים (ועיין בספרי אבני עזר ח"ה סימן יט אות ב) ואכה"ל עוד בזה.

וזאת תורת העולה בכל השאלות שבנ"ד:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. גר שמל וטבל כדין אך ב"ד טעו ולא הודיעוהו המצוות, הרי זה גר, מפני שאנו תולים שאם בא להתגייר חזקה שקיבל על עצמו תורה ומצוות. ומיהו חוששין לו ובודקים אחריו, עד שיתברר שהחזק בשמירת המצוות.

ב. גר שחזר לסורו ועבר על מצוות התורה, ואפילו חזר ועבד עבודה זרה, הרי זה גר – ודינו כדין ישראל מומר.

ג. קבלת תורה ומצוות מעכבת בגירות, לפיכך כל שיש אומדנא דמוכח באופן שברור לביה"ד שמעיקרא לא קיבל המצוות בלב שלם בשעה שנתגייר, הגם שאמר בפיו שהוא מקבל תו"מ, אין כאן גירות. ומיהו חוששין לקידושיו, לפיכך אם רצה להוציא את אשתו לא תינשא לאחר בלא גט.

ד. יש אומרים, דלא אמרינן דברים שבלב אינם דברים – אלא לגבי דברים שבין אדם לחבירו, אבל בדברים שבין אדם למקום כגון גירות – גם דברים שבלב חשובים כדברים היוצאים מפיו. ויש אומרים, שאין לחלק בזה ובכל גוונא דברים שבלב אינם דברים. וכן נראה עיקר להלכה.

ה. בית דין שטעה, הדין בטל – הן בדיני ממונות והן באיסור והיתר, ולפי הנראה הוא הדין לגבי גירות.

ו. גר שהתגייר לשם אישות או שהוכרח להתגייר כדי לקבל אזרחות וכדו', הרי זה גר, מפני שחזקה דאגב אונסיה גמר וקיבל תו"מ. ומיהו חוששין לו ובודקים אחריו, עד שיתברר שהחזק בשמירת המצוות.

ז. אמנם הלכה פסוקה היא בש"ס ובכל המורים שצריך ב"ד של שלושה גבי גיור, שנאמר "משפט אחד יהיה לכם ולגר" – ואין משפט פחות משלושה. מכל מקום לגבי טיב השלושה נחלקו רבותינו הראשונים: יש שהצריכו שלושה הכשרים לדון, וכן נראה בדעת הטור. ויש שהצריכו לפחות שיהיו שלושה תלמידי חכמים, וכן הוא פסק הרמ"א. ויש שהכשירו אפילו בשלושה הדיוטות, כן הוא פסק הרמב"ם וכן נראה לפרש בדעת השו"ע. וכבר הכריעו הפוסקים האחרונים, שלכתחילה עדיף שיהיו כל השלושה תלמידי חכמים חשובים, אך בדיעבד אף אם נמצא שכל השלושה היו הדיוטות שאינם בקיאים כלל בדיני הגר – אין לפסול את הגירות, ובלבד שיבדקו חכמים אם כדין עשו.

ח. פשוט ברור שפסולי עדות אינם כשרים לדון, שכן אף למ"ד דסגי בשלושה הדיוטות מ"מ בעינן שיהיו כשרים מצד עצמם לדון, מפני שכאמור כתיב ביה "משפט" ואין משפט בלי ב"ד של שלושה, והואיל וקי"ל דכל הפסול לעדות – פסול לדון נמצא שאין שם של "בית דין" חל עליהם.

ט. כבר פשטה ההוראה ברבים מפוסקי זמנינו, שאין לחוש כלל לגיורי הרפורמים – הן להקל והן להחמיר. כלומר שא"צ גט לאשתו אפילו לחומרא, ואצ"ל שאין לחוש משום ממזרות כתוצאה מגיורים אלו. ויש שהפליגו לאסור ע"פ ההלכה להצריך גט לאשתו, כדי שלא יאמרו שהוא יהודי ויבואו להתחתן עמו. ועיקר פסולם הוא מכמה טעמים: הן מצד שאין בהם קבלת תו"מ כפי שנמסרו לנו בסיני, והן מצד היותם פסולים לדון, והן מצד הטבילה וכשרותה. וכל דיניהם.

י. יש מרבתינו הראשונים הסוברים שאין אומרים כשם שזינתה עמו כך זינתה עם אחרים, אלא לגבי פנויה אבל לגבי פילגש אין חוששין שמא זינתה עם אחרים והילד ודאי שלו. אך י"א

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שגם לגבי פילגש חיישינן דילמא זינתה עם אחרים, וכן הוא פסק הרמ"א. אולם כבר הכריעו גדולי הפוסקים, שגם לדעת הרמ"א וסיעתו, כל שהוא מודה לדבריה ואומר שהבן שלו, פשיטא שהוא בנו לכל דבר.

יא. לפי המבואר שאין לחוש כלל לגיור רפורמי, פשוט שדינו כמי שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי אשר קי"ל שנאמן לפסול עצמו אבל אינו נאמן לפסול את בניו. בד"א כשהוחזקו הוא ובניו כישראל, אבל כל שלא הוחזקו כישראל נאמן גם על בניו.

יב. אמנם נקטינן להלכה כדעת רוב הראשונים דס"ל דהולד משתהי במעי אמו עד יב"ח, מ"מ במקום כיעור גדול אין תולים לומר דאשתהי זמן ארוך כל כך, משום דהוא מילתא דלא שכיחא טפי מדין שיפורא גרים. והכל לפי ראות עיני הדיינים.

יג. לפי המבואר באחרונים, הא דאמרינן רוב בעילות הולך אחר הבעל, אין הפירוש מפני שבעלה רגיל אצלה בביאות הרבה יותר מאחרים, אלא הפירוש שרוב הנבעלות ומתעברות הוא מבעליהן. ולדבריהם יש לתלות שנתעברה מבעלה אפילו שלא נתייחד עמה אלא פעם אחת – לעומת ריבוי הבעילות מאחרים.

יד. לדעת רבים מרבתינו הראשונים, אין האב נאמן לפסול את בנו מדין יכיר א"כ הוחזק לנו שהוא בנו, וכן עיקר להלכה. וכל שכן שאינו נאמן נגד החזקה, והיינו כשהוחזק שנולד מאיש אחר.

טו. יש מי שאומר, שאין האב נאמן לפסול את בנו כממזר ודאי א"כ אמר שאינו בנו "וממזר" הוא. אבל כל שרק אמר שאינו בנו הר"ז ספק ממזר, מפני שתולים שמא נתעברה מגוי.

טז. הדעה הרווחת בפוסקים שאין דין יכיר בטענת ספק, אלא רק בהכרת דבר ברור.

יז. לדעת רבים מן הפוסקים ובראשם הגרע"א והחת"ס, יש לצרף את שלושת השיטות הללו יחדיו לספיקא דדינא: דעת הבה"ג שאין יכיר אלא בדרך בכורה, דעת הרי"א שאין יכיר אלא כשאומר שהוא בנו אך ממזר או פסול הוא, ודעת התוס' רי"ד שאין האב נאמן כשאשתו מכחישתו. ויש מי שדן בזה ספיקא דדינא גם כשאשתו מודה לו, והיינו דסגי בשיטת הבה"ג והרי"א. ויש מי שהפליג לעשות ספק בזה, גם ע"פ שיטת הבה"ג לחוד. ולפי הנראה הרוצה להקל בזה כדעה ראשונה או שניה יש לו על מי לסמוך.

יח. דעת הגאון רע"א והחת"ס שאין להאמין לאב בתורת יכיר כל שיש לתלות שהוא משקר בשביל לפטור עצמו ממזונות, ורבים מהפוסקים סמכו על שיטה זו כסניף להקל.

יט. יש מן הפוסקים ובראשם הגרע"א שהסתפקו האם אב רשע הפסול לעדות נאמן לפסול את בניו מדין יכיר, ויש מהם שהכריעו שאינו נאמן כלל לפסול את בניו.

כ. יש מן הפוסקים שהורו, שאין תולים לעולם שנתעברה אשת איש בזנות כל שאפשר לתלות בבעלה אפילו על צד רחוק, משום שאשה מתהפכת כדי שלא תתעבר. ולפי הנראה, פשוט שיש לסמוך על סברא זו כצד גדול לקולא.

כא. אשת איש שהיתה פרוצה ביותר, חוששין לכתחילה לבניה אף משום ממזרות. אולם בדיעבד צ"ע אם מוציאים את בניה מישראל, אך מוציאים את בתה מכהן משום חללות. במה דברים אמורים, כשהפקירה עצמה לכל בזנות בפרהסיא. אך כל שהיתה מופקרת ככיעור כגון בגיפוף ונישוק וביחוד אע"פ שיש עדים לכך וגם יש רגלים לדבר, אין חוששין לבניה משום ממזרות, אבל חוששין להם משום חללות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כב. יש מי שהסתפק האם יש הכרה לעובר, ורבים מהפוסקים סמכו לצרף ספק זה כצד של קולא.

כג. אשת איש שנתעברה בזנות, יש מקום לתלות ספק שנתעברה מגוי גם בעיר שיש בה רוב ישראל ואף כשירוע בוודאות שהבועל בא אצלה ואף כשלא טענה כן בפירוש, ואדרבה יש לתלות במיעוט הגויים הפרוצים בעריות מאשר רוב ישראל הגדורים מן העריות. כן היא דעת רבים מן הפוסקים, ובפרט בזה"ז ובאשה כזאת שנפרצו אצלה כל גדרי הצניעות ואינה בושה ליבעל גם לנכרי. אך לדעת מקצת פוסקים ובראשם הב"ש, אין לתלות בגוי כשזינתה בעיר שיש בה רוב ישראל אא"כ טענה כן בפירוש. ופשוט שהמיקל בזה כדעה ראשונה, יש לו על מי לסמוך.

כד. י"א שאין תולים ספק שנתעברה מגוי כל שטענה בפירוש שנתעברה מבעלה או מישראל אחר, אך לדעת רבים מן הפוסקים גם בכה"ג תולים ספק שנתעברה מגוי מפני שלא טענה כן אלא משום שגנאי הוא לה לומר שזינתה עם גוי. וכ"נ עיקר להלכה, ופשוט שהרוצה להקל בזה יש לו על מי לסמוך, ועכ"פ מכלל ספיקא דדינא לא נפקא.

כה. כבר פשטה ההוראה בבתי הדין לסמוך לכתחילה על רבים מהפוסקים שהתירו חשש של ממזרות אף בשני ספיקות בלבד. אך יש מי שהחמיר לייחוס שצריך ג' ספיקות להתיר.

והמורם מכל דברינו, שיש להסיר את הבן מרשימת מעוכבי הנישואין, ומותר הוא לבוא בקהל ה'. אך בבוא העת לא יכתבו בכתובה שם אביו כלל.

והנלענ"ד כתבתי, בעזרת צורי וגואלי, והשי"ת יצילנו משגיאות ויראנו בתורתו נפלאות, אמן.

פסה"ד להיתר נישואין ונימוקים אלו מותרים לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים. ניתן ביום ט בסיון התשע"ט (12.06.2019).

כה דברי הצב"י
החו"פ עיה"ק באר שבע

הרב יהודה דרעי – ראב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה